

«Alle de utallige bisarre sektene som finnes der ute»

En kritisk diskursanalyse av Sektpodden – med tanke på undervisningsbruk

Sander Johan Gilje

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,
AVH5055: Masteroppgave Lektorprogram i KRLE/ religion og etikk og samfunnsfag
45 ECTS, Vår 2024
Antall ord: [25 020]

Forord

Med det avslutter jeg mine fem år ved lektorprogrammet ved MF Vitenskapelige Høyskole, og jeg ønsker å uttrykke en takknemlighet for alle lærerike opplevelser og verdifull kunnskap jeg har fått gjennom mine forelesere og medstudenter.

Først og fremst takk til veileder Audun Toft som med sin rike kunnskap og forståelse innenfor fagfeltet har geleidet meg gjennom oppgaveskrivingen. Takk for alle ideer, innspill og gjennomlesing av utkast medfølgende gode tilbakemeldinger.

Takk til min kjæreste som har bidratt med korrekturlesning, matlaging og avkobling når jeg har stressa med oppgaven.

Takk til familie, venner og håndballaget som har gjort hverdagen rundt masterskriving kjekkere.

Oslo, mai 2024

Sammendrag

Opplæringsloven og den nye læreplanen gir klare retningslinjer for en objektiv, kritisk og pluralistisk religionsundervisning. Denne undervisningen skal skje gjennom varierte metoder, og skal gi elevene digitale og kritisk vurderende ferdigheter. Lærere står overfor et stadig økende hav av mulige digitale læremidler. Avhandlingen har til formål å vurdere podkasten «Sektpodden» som undervisningsverktøy. Det teoretiske rammeverket ser på sektbegrepet, medialisering og representasjon av religion og medier i klasserommet. Oppgavens metode er inspirert av kritisk diskursanalyse som inkluderer teoretiske forhold. Med dette teoretiske og metodiske utgangspunktet har jeg formulert følgende problemstilling:

Hva slags diskurs anvender Sektpodden i sin fremstilling av Jehovas Vitner, Mormonerne og Brunstad Christian Church? Hvordan kommer den til uttrykk og har episodene potensialet som undervisningsverktøy?

Innrammet av klasseromsperspektiver og vurderingen av podkasten som undervisningsverktøy, kommer avhandlingen frem til den typiske konklusjonen som peker på viktighetens av lærerens didaktiske valg og vurderinger av potensielle undervisningsverktøy. Utgangspunktet for konklusjonen kommer fra avhandlingens diskursanalyse. Ved bruk av analyseverktøy som modalitet, intertekstualitet, antagelser, nodalpunkt eller flytende signifikant, ser jeg på hvordan språket i Sektpodden kan forme vår forståelse av sekter og de omtalte trossamfunnene. Analysen viser tre hoveduttrykk som går igjen i episodene: «Fremstilling av ledere/medlemmer», «fremstilling av trosforestillinger», og «negativ evaluering». Flere av funnene gir grunnlag for en konstatering av en dominerende diskurs, som jeg kategoriserer som *bedrageri-/manipulasjons-diskurs*.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Sektpodden	3
1.3	Denne studien	3
1.4	Problemstilling.....	4
1.5	Oppgavens oppbygning	5
2	Intervju – Andreas Preus Efskin	6
3	Teoretiske perspektiver og tidligere forskning	9
3.1	Diskursteori	9
3.2	Diskursforskning i klasserommet	11
3.3	Medialisering	13
3.4	Medier i klasserommet	14
3.5	Sektbegrepet	15
3.6	Representasjon av religion i klasserommet	18
4	Metode	20
4.1	Kritisk diskursanalyse.....	20
4.2	Modalitet.....	21
4.3	Intertekstualitet	23
4.4	Antagelser	24
4.5	Nodalpunkt og flytende signifikanter	24
4.6	Utvalg	25
5	Funn	27
5.1	Sektpoddens sekt-definisjon	27
5.2	#2 Jehovas Vitner og The Bullet Babas.....	30
5.2.1	Fremstilling av trosforestillinger	30
5.2.2	Fremstilling av trosforestilling og ledere.....	33

5.2.3	Fremstilling av ledere/medlemmer	35
5.2.4	Negativ evaluering.....	37
5.3	#57 The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints	39
5.3.1	Negativ evaluering.....	39
5.3.2	Fremstilling av ledere/medlemmer	41
5.3.3	Fremstilling av trosforestillinger:	44
5.4	#100 Brunstad Christian Church	47
5.4.1	Negativ evaluering.....	47
5.4.2	Fremstilling av ledere/medlemmer	48
5.4.3	Fremstilling av trosforestillinger	51
6	Drøfting	55
6.1	Kritisk diskursanalyse av sektpodden.....	56
6.2	Sektpoddens sekt-definisjon	57
6.3	Fremstilling av ledere/medlemmer	58
6.4	Fremstilling av trosforestillinger	60
6.5	Negativ evaluering.....	62
6.6	Sektpodden i klassrommet.....	64
6.7	Validitet og reliabilitet.....	66
7	Konklusjon.....	67
7.1	Videre forskning.....	68
8	Litteratur	69

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Opplæringsloven i Norge gir klare føringer for det offentlige skolesystemet, også konkret inn mot religionsundervisning. Den fremhever viktigheten av en objektiv, kritisk og mangfoldig presentasjon av religioner og livssyn. Dette stadfester et forbud mot forkynnelse i klasserommet, som er ment å sikre at skolen forblir et inkluderende og nøytralt læringssted for alle elever, uavhengig av deres religiøse eller livssyns-bakgrunn. (Utdanningsdirektoratet 2019a, s.2) Undervisningen skal ifølge opplæringsloven:

... bidra til forståing, respekt og evne til dialog mellom menneske med ulik oppfatning av trudoms- og livssynsspørsmål. Undervisninga i kristendom, religion, livssyn og etikk skal bidra til forståing, respekt og evne til dialog mellom menneske med ulik oppfatning av trudoms- og livssynsspørsmål. Undervisninga i kristendom, religion, livssyn og etikk skal presentere ulike verdsreligionar og livssyn på ein objektiv, kritisk og pluralistisk måte. Dei same pedagogiske prinsippa skal leggjast til grunn for undervisninga i dei ulike emna.

(Opplæringsloven, 1998, §2-4)

Utdraget sier at undervisningen skal være objektiv og respektbyggende. Dette skjer ved en pluralistisk representasjon og dialog mellom ulike mennesker hvor alle temaene blir rettferdig fremstilt. Lovgivningen ligger til grunn for hvordan læreplanen utformes. I kjerneelementene til den nye læreplanen, LK20, legges det vekt på utforskning av ulike religioner gjennom varierte metoder. Lærer skal legge til rette for ulike måter å jobbe med fagstoff på. Elever skal også tilegne seg en mangfoldkompetanse gjennom å kunne ta andres perspektiver. Dette skal skje gjennom at elevene utvikler egne synspunkter og holdninger i møte med andre gjennom innenfra- og utenfra-perspektiver hvor de blir presentert for, og kan reflektere over ulikheter og likheter. Dette svarer også til det tverrfaglige temaet om demokrati og medborgerskap, hvor det løftes fram forståelse og respekt for samfunnets mange sider. I tråd med de globale endringene i informasjonsflyten understreker læreplanen betydningen av digitalisering og kritisk tenkning rundt valg av kilder. Læreplanens fokus på variert metodebruk i undervisning og utvikling av digitale ferdigheter kan ses i sammenheng til hverandre (Utdanningsdirektoratet, 2019a, s. 3).

Tverrfaglig undervisning får også et større fokus i den nye læreplanen. Det er gitt konkrete temaer som skal inn i samtlige fag. Disse temaene er demokrati og medborgerskap, folkehelse og livsmestring og bærekraftig utvikling. Utdanningsdirektoratet skriver dette om målet for de tverrfaglige temaene:

De tre tverrfaglige temaene i læreplanverket tar utgangspunkt i aktuelle samfunnsutfordringer som krever engasjement og innsats fra enkeltmennesker og fellesskapet i lokalsamfunnet, nasjonalt og globalt. Elevene utvikler kompetanse knyttet til de tverrfaglige temaene gjennom arbeid med problemstillinger fra ulike fag. Elevene skal få innsikt i utfordringer og dilemmaer innenfor temaene. De skal forstå hvordan vi gjennom kunnskap og samarbeid kan finne løsninger, og de skal lære om sammenhenger mellom handlinger og konsekvenser

(Utdanningsdirektoratet, 2019a, s.8-9).

Dette skal ligge til grunn i samtlige fag i skolen, men samfunnsfag og religionsfaget står fram som fag hvor det er lettere å legge til rette for disse temaene. Utdanningsdirektoratet (2019a) skriver blant annet «Religion og etikk er et sentralt fag for å forstå seg selv, andre og verden rundt seg.» I samfunnsfag innledes det med «Samfunnskunnskap er et sentralt fag for at elevene skal utvikler seg som engasjerte og kritisk tenkende deltakere i samfunnet [...] vise respekt for meningsmangfoldet» (Utdanningsdirektoratet, 2019b, s. 2). Det kommer tydelig fram at begge fagene har et mål om at elevene skal ha kunnskap om et samfunn bestående av mangfold. Demokrati og medborgerskap skal «gi elevene forståelse for sammenhengen mellom demokrati og sentrale menneskerettigheter som ytringsfrihet, stemmerett og organisasjonsfrihet. De skal få innsikt i at demokratiet har ulike former og uttrykk» (Utdanningsdirektoratet, 2019a, s. 4). Elevene skal få en økt forståelse for samfunnet som elevene er en del av, og samfunn de ikke er en del av. De skal lære at demokratiet består av et mangfold av enkeltindivider.

Utgangspunktet for avhandlingen kommer ut fra en kombinasjon av elementene «varierte metodebruk», «kritisk tenkning», «digitale ferdigheter», det tverrfaglige temaet «demokrati og medborgerskap» og opplæringsloven som ligger til grunn. Ny teknologi og flere digitale plattformer inntreffer i mange aspekter av våre liv, også i klasserommet. De gjør seg stadig mer sentrale som potensielle undervisningsverktøy. Dette landskapet av digitale plattformer strekker seg fra dedikerte læringsstyringssystemer til mer generelle sosiale medier og podkaster.

Dette gjør at forskning på digitale plattformer som undervisningsverktøy gjør seg gjeldende. Denne avhandlingen tar til sikte å bidra i forskningen på mulige undervisningsverktøy, der jeg skal gjøre en studie av podkasten Sektpodden.

1.2 Sektpodden

Sektpodden er en podkast som presenterer ulike religiøse grupper, med spesielt fokus på lukkede eller eksklusive religiøse fellesskap, som podkasten definerer som sekter. Den utforsker historien, tro, praksiser og ofte kontroversene tilknyttet de religiøse gruppene. Som podkast-distributør produserer de lydfiler som brukere kan laste ned eller strøme, over internett. Som en del av konsernet Schibsted og underorganiseringen og produsenten Podme, er brukere knyttet til abonnement og månedlig betaling for å lytte til produktene. Sektpodden går under kategorien «Religion og åndelighet» og omtaler seg selv som:

En truecrime-podkast som gir deg innblikk i alle de grusomme, morsomme og bisarre sektene som finnes der ute, og historiene som satte de på kartet. Med Caroline Glomnes og Andreas Preus Efskin.

(Podme, u.å)

Deres tilnærming til tematikken om sekter ved kategoriseringen innenfor true crime-sjangeren er interessant fra et religionsfaglig perspektiv da det blander underholdning og informasjon. Denne typen innhold ser jeg derfor for å være relevant og et nyttig bidrag til studier innen medievitenskap og religiøse studier.

1.3 Denne studien

I denne studien skal jeg gjøre en diskursanalyse av tre episoder fra podkasten Sektpodden. Som et resultat av mye tid under Koronapandemien sammen med en interesse for true-crime, ble jeg introdusert for Sektpodden. Med påbegynt lektorstudie innenfor religion og samfunnsfag opplevde jeg at podkasten var i mitt interessefelt. Det gjorde også den svenske podkast-konkurrenten «Sekter». Jo mer jeg hørte, desto større ble også fasinasjonen og interessen. Jeg kom i samtale med en religionslærer som også delte interessen for podkasten, og yttet at den ble brukt inn mot undervisning i faget. Samtalen endret måten jeg lyttet til programmet på. Fra å være et rent personlig underholdningsprogram fikk jeg et mer pedagogisk perspektiv på mediet, og begynte å vurdere potensialet som undervisningsverktøy. Jeg opplevde at deler av

det som ble uttalt i podkasten stod i strid med den religions og samfunnsdidaktiske undervisningen. Dette ville jeg derfor se nærmere på og etter en samtale med en foreleser ble jeg introdusert for diskursanalyse, som viste seg for å være sentralt verktøy å bruke i denne form for kvalitative undersøkelser.

I tiden fra jeg ble presentert for Sektpodden og fikk en tanke om å studere denne i min masteravhandling, til jobbingen med avhandlingen begynte gikk Sektpodden fra å være en gratis tjeneste, til å bli et produkt låst bak betalingsmur. Dette svekket relevansen for gjennomføringen av studien, spesielt som produkt inn mot skolen. Jeg ser likevel Sektpodden som relevant analyseobjekt, også om vi ser bort fra betalingsmuren. Bruken inn mot skolen kan forsvares gjennom å referer til læreplanens mål om variert metodebruk og digitale ferdigheter som inkluderer kritisk tenkning rundt valg av kilder, samt fokuset på demokrati og medborgerskap. Med dette som utgangspunkt og innramming gikk jeg videre med ideen om å gjøre en diskursanalyse av Podkasten. Som følge av å ha hørt samtlige av de publiserte episodene i oppgavens begynnende fase, hadde jeg gjort meg en tanke om hvilke som kunne gjøre seg gjeldende i avgrensningen. Grunnlaget for avgrensning kommer jeg tilbake til senere. Etter å ha lest meg opp på diskursanalyse og ved analysering av det utvalgte materialet kom jeg frem til en problemstilling.

1.4 Problemstilling

Oppgaven søker å svare på:

Hva slags diskurs anvender Sektpodden i sin fremstilling av Jehovas Vitner, Mormonerne og Brunstad Christian Church? Hvordan kommer den til uttrykk og har episodene potensialet som undervisningsverktøy?

Problemstillingen er nedskalert og søker å identifisere og undersøke én konkret diskurs som tiltrer som den dominerende i episodene. For å spisse studien enda mer vil jeg belyse hvilke syn som danner grunnlag for diskursen. Hvilke temaer og aspekter ved disse gruppene velges og hvordan kan dette forme lytternes forståelse og oppfatninger av trosretningene. Jeg skal reflektere over om Sektpodden presenterer en balansert synsvinkel eller om den tenderer mot visse fordommer eller stereotyper. Som avslutning på innrammingen av oppgaven vil jeg vurdere potensialet episodene har som undervisningsverktøy.

1.5 Oppgavens oppbygning

Før jeg går inn i mer tradisjonelle deler av en tekstanalytisk avhandling har jeg valgt å sette av to sider til et intervju jeg gjennomføre med en av podkastens programledere. Dette intervjuet er ikke en del av analysematerialet i oppgaven, men står frem som en utdyping av hva Sektpodden er, hvordan den oppstod, og en representasjon av deres egne tanker rundt hva sekter er og formidlingen av dem. Intervjuet berører også kort hvordan de vurderer podkastens relevans i skolekontekst. Teoretiske perspektiver og tidligere forskning danner grunnlaget for kapittel tre, og er satt sammen da jeg har sortert etter tema, og fordi noe av teorien kommer frem i tidligere studier. Her belyses teori og forskning på diskurs, medier i klasserommet og sektbegrepet, samt hvordan religion representeres i klasserommet. I kapittel fire tar jeg for meg metoden jeg har brukt og utdyper utvalget som er grunnlaget for gjennomgangen av funnene, i kapittel fem. Episodene og elementer som har vist seg gjeldene gjennom analysearbeid blir videre strukturert presentert og diskutert. Dette gjelder også i drøftingen i kapittel seks hvor teorien trekkes inn mott funnene, før jeg avslutningsvis trekker inn undervisningsperspektivet igjen. Til slutt trekker jeg inn opplæringsloven og læreplanen som innledet med og vurderer Sektpodden opp mot dette.

2 Intervju – Andreas Preus Efskin

Etter søknad og godkjenning fra Sikt sendte jeg en forespørsel om intervju til Sektpoddens lyttermail. Jeg ble videreformidlet direkte til programlederne av podkasten, og de var veldig positive til mitt prosjekt og ville gjerne møte meg. Programleder Andreas Preus Efskin hadde mulighet, mens Caroline Glomnes var opptatt med andre prosjekter. Dato og sted ble satt, og vi møttes for intervju. Jeg hadde lagd en intervjuguide som jeg ville bruke som utgangspunkt. Tanken var dette kun skulle være et intervju hvor jeg kunne lære mer om prosessen til podkasten og hva som var tankene rundt den. Jeg var forberedt på at flere spørsmål kunne dukke opp underveis, noe som også ble tilfellet.

Andreas Preus Efskin regner seg for å være en journalist/innholdsprodusent. Sektpodden startet med grunnlag i en problematisk fortid som sektmedlem selv. Som voksen satte han opp et show hvor han gjorde et poeng ut av sin fortid, og det viste seg at sektinteressen, både for han og publikum, vokste mer og mer. Medprogramlederen Caroline tok så kontakt med Andreas da hun trengte et konsept for en podkast. Slik ble Sektpodden etablert og begynte å publisere episoder i slutten av 2019. Han opplever selv at podkasten fikk en oppsving under nedstengingen i koronapandemien. Selv mener Andreas at dette kommer av den økende fasinasjonen for «true crime» blant folket. Det ligger mange timer bak en episode når manus skal skrives og fakta skal dobbeltsjekkes, spesielt nevner han episoden om Brunstad Christian Church. Selv ser Andreas på sekt som et begrep som definerer en lukket gruppe med et visst antall medlemmer, og med en karismatisk leder som har kontroll over sine medlemmer. Han trekker også frem eksempelet at de har en episode om Playboy, noe som han ikke definerer som sekt, men den omtales likevel da den har sektlignende tendenser. Sektbegrepet er negativt ladd, understreker Andreas. At mennesker er medlemmer i sekter har han full forståelse for, spesielt da mennesker som er sårbare situasjoner og som lever i fattigdom eller lignende. Fellesskapet for disse er viktig. Han foreller at mange har det svært godt i sekter, men synes selv fenomenet er skummelt. Han opplever at det finnes mange problem også som følger av sekter og at det kan ta bort livskvaliteten til mennesker. Dette grunnis ved å referere til kjennskap med flere mennesker som har vært eller er en del av Jehovas Vitner, og som har fått livene sine ødelagt livene av PTSD eller andre senskader. Andreas forteller at mennesker kan ha godt av og opplever det godt å få regler som de skal følge og leve etter, men at når disse går fra å være godartet til å bli mer og skrudd til, da begynner det å bli skummelt. Ledere blir maktsyke og

skruer reglene til det beste for seg selv (A. Efskin, personlig kommunikasjon, 14. september 2023).

Sekter er ikke problematisk for samfunnet i Norge. Andreas uttrykker dog at han har vanskeligheter for å ha respekt for Samfunnet på Sørlandet og Lommelenderne i nord som bare «lukker inne» sine medlemmer. Han poengterer at det er viktig med respekt for folks tro, men at han selv opplever det som vanskelig å respektere alle retninger. Andreas ytrer at det er ønskelig å ha en balanse i presentasjon av sekter fra forskjellige bakgrunner, men at det er enklest å finne sekter som springer ut fra kristendommen og en balanse i hvilket innhold de belyser. Noen historier inneholder grusomme fortellinger om overgrep av barn, drap, mens andre har mindre alvorlige fortellinger. De forsøker å variere slik at de ikke kun går på de samme sektene som kanskje har enda mer innhold enn andre, og nevner mormonerkirken som eksempel. Det er likevel enklere for folk i Norge å relatere til sekter som har grunnlag i kristendommen, i motsetning til sekter som utgreinger seg fra Buddhismen. Dette er fordi de blir «for svevende», beskriver han. Andreas har også god kjennskap til Bibelen, og har derfor mer kunnskap å relatere til sekter med bakgrunn i kristendommen (A. Efskin, personlig kommunikasjon, 14. september 2023).

Humor står sentralt da dette er lagd for å underholde. Det er dog en balanse her som de må ta stilling til. Selv reagerer Andreas med humor på det mørke og dystre. Han mener også at hvis man beveger seg mot pedagogikk og at folk skal lære noe, så kan humor gjøre læringsprosessen enklere. Men i behandlingen av materiale som omtaler overgrep på barn, finner han ingen grunn til å blande inn humor. Hvis det handler om en «grusom» sektleder, er det bare å latterliggjøre, sier Efskin. Han poengterer at de ikke er nøytrale i slike tilfeller. I tilbakemeldinger fra publikum kommer det frem at det er enkelte lærere som bruker podkasten inn mot undervisning om religiøse grupper. Andreas uttrykker at det er veldig stas å få disse tilbakemeldingene, og tenker selv at det kan være en mer fremoverlent måte å undervise på. Fagstoffet blir presentert i en lettere form enn en tørr lærebok eller forelesning. Ikke alle episodene har en relevans i klasserommet, men episoder som omtaler Mormonerkirken kan være relevant. Podkasten har både relevans for samfunnsfag, historie og religion. Han ser også utfordringer ved at dette brukes inn mot undervisning når de ikke er nøytrale i sin fremstilling av de religiøse gruppene. Selv har han en slagsides hvor han ikke legger lokk på hva han selv mener og hvor han står. Han beskriver her at det mangler et innenfra-perspektiv. Her trekker han også inn utfordringen

ved å få tak i materialet som beskriver innenfra-perspektivet fra lukkede sekter. Materialet som finnes er ofte fra utbrytere, og disse vil mye mulig ikke være fullstendig nøytrale i sine beskrivelser. Ordvalg spiller en viktig rolle og de må passe på å ikke skjønmmaler eller fordømmer. Han sier det finnes mange grøfter å falle i under behandling og presentering av sekter. Andreas poengterer også at han etter hvert har fått en god del erfaring med skriving og formuleringer, og at det finnes en del «triggerord» som man bør unngå i fremstillingen (A. Efskin, personlig kommunikasjon, 14. september 2023)..

3 Teoretiske perspektiver og tidligere forskning

Jeg har kalt kapittelet for «teoretiske perspektiver og tidligere forskning» for å sette de utvalgte teoriene i kontekst. Dette belyser teoretiske og praktiske aspekter ved hvordan språk og medier former læringsmiljøer og pedagogisk praksis. Som følger av at diskursanalyse kalles «teori som metode» skal jeg gå gjennom diskursteori. Her ser jeg på diskursteori som et fundamentalt verktøy for å forstå hvordan språklige praksiser kan forme virkelighetsforståelsen. Med dette utgangspunktet vil jeg se på finsk forskning hvor de gjennom diskursanalyse har utforsket hvordan læreres språkbruk påvirker læring i religionsfaget. Samfunnsendrende språkbruk skjer også i mediene, som bringer meg inn på medialiseringsteori. Hva mediene velger å fremme og hvordan de formulerer seg har en betydning for klasserommet. Jeg trekker derfor inn forskning som undersøker hvordan medier integreres i undervisningspraksiser og hvordan dette endrer læringsinnhold i religionsfaget. I siste del skal jeg ta for meg sektbegrepet og dets ulike innganger. Dette blir satt sammen med studier som er gjort på sekter, før jeg til slutt går kort innom representasjon av religion i skolen.

3.1 Diskursteori

Språk er handling, peker Linda Wood og Rolf Kroger (2000) i *Doing Discors Analysis*. Språk og ytringer forstås som mer enn bare meningsformulerende, men inneholder en maktdimensjon. Språk kan forstås i tre perspektiver. Først, hva innhold taleren konkret ytrer. For det andre hvordan taleren formulerer ytringen. Og sist, hvilken effekt dette har på lytteren. Dette viser hvorfor språk forstås som handlende, ikke ved ordene i seg selv, men i samspill med menneskers oppfatning av språket (Wood & Kroger, 2000, s.4-5). Marianne W. Jørgensen og Louise Philips (2019) konstruerer en overgang mellom språk og diskurs. Som en videreutvikling av Wood og Kroger, beskriver de språket som representasjoner av virkeligheten. Den fysiske er verden og virkeligheten er konstant, men den får kun betydning gjennom representasjonene som språket gir. Derfor kan vi kun forstå verden gjennom språket (Jørgensen & Phillips, 2019, s. 17). Disse to forståelsene sammen understreker at språket er handlende, for det er språket som skaper en virkelighetsforståelse.

Hva er så en diskurs. Michel Foucault presenteres som grunnleggeren av diskursanalyse. Hans tilnærming til diskurs er at det ikke bare er en gjengivelse av viten eller en måte å presentere ting på, men som en makt som kontinuerlig formes, og formes av ulike sosiale institusjoner

(Jørgensen & Phillips, 2019, s.23). Begrepet har igjennom tiden fått flere ulike tilnærminger, men Jørgensen og Philips (2019) introduserer en definisjon som peiler oss inn i en konkret retning: *En bestemt måte å tale om og forstå verden (eller deler av verden) på* (s. 9). En forenkling av definisjonen kan være å si at: diskurs er én spesiell måte å snakke om ting på som også kan være annerledes. «Èn» må her understrekes, da måten å snakke om et fenomen på kan være mange. Dette er fordi språket er ustabil og forandres kontinuerlig gjennom tiden, fra samfunn til samfunn, og mellom mennesker. Menneskers virkelighetsforståelse er ikke lik og dette skaper ulike diskurser.

Det faglige grunnlaget for metodevalg finner jeg i nevnte Jørgensen og Philips (2019) *Diskursanalyse som teori og metode* og i Joar Skredes (2017) *Kritisk diskursanalyse*. Jørgensen og Philips presenterer forskjellige tilnærminger til diskursanalyse, og ser mer generelt hva diskursanalyse er. Først legges Ernesto Laclau og Chantal Mouffes *Diskursiv kamp* frem. Her presenteres diskurs som noe som alltid formes og utvikles, grunnet språkets ustabilitet. Den andre er Norman Faircloughs *kritiske diskursanalyse* som går mer inn i forandringen av diskurser og hvordan dette former den sosiale verden. Språkbruk har et opphav fra tidligere etablerte strukturer. En diskurs kan forandres ved at man endrer på språkbruket og derfor også kan endre den sosiale og kulturelle verden. Den tredje tilnærmingen er *diskurspsykologien*. Den har flere likheter med kritisk diskursanalyse, men vektlegger ikke like mye diskursenes forandring i de større sammenhengene. Her undersøkes det grundigere hvordan folk bruker den konkrete språkbruken for å fremstille seg selv og verden på en fordelaktig måte (Jørgensen & Philips, s. 15-16). I samarbeid med min veileder kom vi frem til at det var Faircloughs «kritiske diskursanalyse» metodene som var mest nærliggende for min oppgave. Derfor er jeg inspirert av Skredes (2017) innføring i kritisk diskursanalyse, som går gjennom hovedprinsippene til Fairclough.

Begrepet diskurs kan beskrives som en konkretisering av mening innenfor et spesifikt område. Diskurs er sammensatt av momenter og tegn som krysser hverandre i det Jørgensen og Philips (2019) illustrerer som knuter på et fiskenett. Disse knutepunktene beskrives også som nodalpunkter. Dette er tegn som er tomme i seg selv, men får betydning ut fra det som kalle flyttende signifikanter. Dette er de diskursene som kjemper for å få frem sin måte å definere nodalpunktet på. Nodalpunktene, eller tegnene som Skrede (2017) beskriver står i et tegnsystem og viser bestemte relasjoner, som gir meningsdannelse av sosiale prosesser. Skrede beskriver

også diskurs med to faktorer til hvordan diskurs forstås som språk som er knyttet til et konkret sosialt felt. Til sist at diskurs blir brukt som en måte å konstruere verden på (Jørgensen & Philips, 2019, s. 36-37; s.39; Skrede, 2017, s. 26).

3.2 Diskursforskning i klasserommet

Etter en gjennomgang av teorien om diskursanalyse og dens metodologiske tilnærminger, bruker jeg artikkelen til Anuleena Kimanen og Saila Poulter (2018) for å se hvordan en diskursanalyse blir brukt i forbindelse med religionsundervisning. De utforsker de diskursive praksiser som en lærer anvender i en religionsundervisning. Artikkelen antar at selv om språket aldri er nøytralt eller upolitisk, blir upartiskhet og inkludering i utdanning konstruert gjennom språket. Med andre ord benytter religionslærere visse diskursive praksiser for å skape et utdanningsmiljø som hevder å være åpent og inkluderende for alle identiteter. Dette er en kompleks oppgave, da språket også kan være et kraftig verktøy for direkte eller indirekte ekskludering. Studien observerer måten lærere danner en subjektiv diskurs og de inkluderende versus ekskluderende praksisene i språket. Studien tar sikte på å utforske følgende spørsmål: Hvilke typer diskursive praksiser bruker lærere, og hvilke typer subjektiviteter blir konstruert i separatistiske og integrative religionsundervisningsmiljøer? (s.144) I klasserommet etablerer ulike diskurser subjektposisjoner for lærere og elever, og disse posisjonene forhandles og skapes i spesifikke kontekster. Å innta en subjektposisjon handler om å utføre eller unngå visse handlinger i tråd rettigheter og forpliktelser. I denne studien brukes diskursanalyse som en metodologisk tilnærming, og fokuset ligger på konstruksjonen av sosiale identiteter og hvor inkludering/ekskludering finner sted. Forsøket på å undersøke lærernes sosiale praksiser tar sikte på å se på inkluderende og ekskluderende effekter av språk som gjør visse posisjoner og identiteter tilgjengelige. Slik forståelse av subjekter tar hensyn til deres bredere kontekstuelle rammeverk, der ulike sammenhenger, diskurser og sosiale relasjoner konstruerer forskjellige subjektiviteter. Det gjensidige forholdet mellom språk og sosialt konstruerte subjekter understrekes, og fokus rettes spesielt mot de diskursive praksisene, med anerkjennelse av asymmetrier og makt-ubalanse som diskuteres innenfor postkoloniale, poststrukturalistiske og feministiske teorier. Gitt kompleksiteten av tverrfaglig analyse, spesielt i forhold til posisjonering og identitetsskaping, konsentrerer denne studien seg på de diskursive praksisene. (Kimanen & Poulter, 2018, s. 146)

To typer diskurser ble identifisert som et resultat av denne analysen. Den første typen er betegnet som “vitenskapelig språk,” som refererer til det fagspesifikke vokabularet og uttrykkene brukt innenfor akademisk teologi eller religionsstudier. Den andre typen er kjent som “tilhørighetsspråk”, som tar sikte på å engasjere elevenes personlige og gruppeopplevelser, og følelser av tilhørighet. Uttrykk som “vi” eller “oss,” sammen med andre måter å markere grensene mellom innenfor og utenfor, opererer som eksempler på den tilhørighetsspråk. I tillegg til disse diskursene benyttet lærerne av og til balanserende teknikker for å forsøke å redusere den ekskluderende effekten av disse språklige dynamikkene. Dette inkluderte forsøk på å skape en inkluderende atmosfære ved å adressere mangfoldet av elevenes erfaringer og perspektiver. Slike strategier bidro til å håndtere potensiell eksklusivitet i klasseromsspråket og lette for en mer åpen og inkluderende diskurs om religion (s.147). De kunne se at diskursene var forankret i tilgjengelige ressurser for lærerne og ble også reflektert i religions- og etikk-undervisningsplanene, hvor den vitenskapelige diskursen var tydeligere i sekulær etikk, mens den tilhørende diskursen var mer fremtredende i religionsundervisning. Observasjonen av lærernes diskursive praksiser ga innsikt i hvordan språket, som er sosialt konstruert, påvirker og konstruerer sosiale identiteter i klasserommet. Som nevnt viser studien at valget av diskursive praksiser har betydelige sosiale konsekvenser i klasserommet. Når vitenskapelig diskurs var den dominerende dempet den de religiøse posisjoner, mens tilhørighetsdiskurs kunne føre til eksklusjon av visse perspektiver. Lærernes forsøk på balansering og inkludering viste at kontekst spilte en viktig rolle i effektiviteten av slike strategier. (Kimanen & Poulter, 2018, s. 153)

De inkluderende eller ekskluderende effektene i språket som kartlegges gjennom diskursene vitenskapelig språk og tilhørighetsspråk, er elementer jeg anvender inn mot analyse og drøfting. Konklusjonene fra studien peker på viktigheten av å ta hensyn til tilgjengelige ressurser og læreplaner i utformingen av religionsundervisningens praksis. Sekulær vitenskapelig diskurs alene gir ikke et nøytralt grunnlag for religionslæring, og studien understreker nødvendigheten av å inkludere ulike religiøse posisjoner for å opprettholde et inkluderende læringsmiljø. Dette nevnes som spesielt relevant i den finske konteksten, der den integrative tilnærmingen har en sterk læreplanmessig basis for å fremme ulike religiøse identiteter, men er også tilfelle med utgangspunkt i det norske læreplanverket. Lærere oppfordres til å være oppmerksomme på å gi tilstrekkelig rom for alternative perspektiver og livshistorier når de aktiverer elevenes erfaringer gjennom språk. En nøye gjennomtenkt tilnærming til diskursbruk kan bidra til å sikre en mer

inkluderende undervisning og oppfylle målet om å utvide elevenes tankehorisonter. (Kimanen & Poulter, 2018, s. 154)

3.3 Medialisering

Vi har sett at språk og diskurs former undervisningen i klasserommet. Medier påvirker også disse dynamikkene. Med medienes sentrale tilstedeværelse i klasserommet vil jeg se nærmere på dette. Medialiseringsteorien gir oss et rammeverk for å forstå hvordan medienes tiltagende rolle i samfunnet, inkludert i utdanningssektoren, endrer ikke bare måten vi lærer på, men også selve innholdet i undervisningen. Ifølge medialiseringsteorien spiller mediene en sentral rolle i samfunnsendringer. Når ulike samfunnssektorer blir stadig mer avhengige av medier i sin daglige drift, påvirker det praksisen i disse sektorene. Mediene er ikke bare verktøy, de kan betraktes som en selvstendig samfunnsinstitusjon med egne logikker. I takt med at ulike medieformer stadig blir mer integrert i den norske skolens undervisning, er det nødvendig å reflektere over om dette også endrer selve undervisningen på et fundamentalt nivå (s.32). Religionsundervisning, som en institusjonell praksis, opererer med egne logikker som går utover bare spørsmål om undervisningens innhold. Aspekter som juridiske retningslinjer, læreplaner, valg av stoff og undervisningsmetoder må sees i sammenheng med faktorer som tidsrammer, klassemiljø, fysiske klasseromsforhold, kjedsomhet og individuelle elevbehov. Disse logikkene er i utgangspunktet forskjellige fra de som styrer mediefremstillinger. Likevel finnes det tendenser til overlapping av logikker i det mediefulle klasserommet. Dette betyr ikke nødvendigvis at religionsundervisningen blir lik medienes presentasjoner, men at dynamikker og praksiser fra medieinstitusjonene integreres i undervisningen. De samhandler med eksisterende dynamikker og endrer undervisningsforholdene. Omfattende bruk av medier i klasserommet kan for eksempel forsterke eksisterende dynamikker knyttet til kjedsomhet og kamp om oppmerksomhet, noe som kan føre til vektlegging av underholdende, kontroversielle og engasjerende elementer i utformingen av undervisningstiltak. Mediemateriale spesifikt utviklet med tanke på disse egenskapene kan derfor bli ansett som passende, selv når det faglige innholdet er utfordrende. Det er viktig å merke seg at slike endringer i religionsundervisning skjer i religionslærerens egen praksis, der didaktiske vurderinger også tar med seg mediedynamikker. (Toft, 2021b, s. 33)

Eksotisering og stereotyper blir innført, men ikke diskutert. I opplæringen av kommende religionslærere understrekes det at man bør unngå å fokusere på det som virker eksotisk eller

fremmed, samt underholdende stereotyper, til tross for at dette er en effektiv måte å vekke interesse på. Religionsdidaktisk sett begrunnes dette med at slike fremstillinger går imot fagets målsettinger ved å fremheve det unike og fremmede ved religiøse mennesker (se for eksempel Toft, 2021a, s. 156). Denne tilnærmingen deles ikke nødvendigvis av medieprodusenter (s.35). Moderne teknologi endrer dynamikken i undervisningen, og jo mer tilgjengelig verktøy og produkter fra ulike områder blir, desto mer nødvendig blir det å vurdere hvordan disse påvirker læringsprosessen. Diverse medieløsninger åpner opp for spennende læringsmuligheter, men det forutsetter også kontinuerlig oppdatering av undervisningsmetodene i tråd med teknologisk utvikling. (Toft, 2021b, s. 36)

3.4 Medier i klasserommet

I forbindelse med bruken av Sektpodden i undervisning kan det være hensiktsmessig å gjøre et skille mellom primære og sekundære undervisningstekster (se for eksempel *Skyum-Nielsen*, 1995, s. 172). Øystein Gilje (2021) bruker også denne inndelingen, men innlemmer også verktøy som begrep, og skiller videre mellom primære og sekundære verktøy. De primære er formet for og brukt i klasserommet, mens sekundære er de som blir brukt i undervisning, men ikke er laget med formålet om å brukes der. Dette inkluderer mer enn bare tekst og som mer aktuelt i en omfangsrik digital tid (Gilje, 2021, s. 232). Forskning utført av Liv Ingeborg Lied og Audun Toft (2018), viser gjennom klasseromsobservasjoner en konstant og omfattende tilstedeværelse av medier. Artikkelen presenterer begrepet «medietilstedeværelse» som peker på ulike medier og hvordan de kommer til uttrykk. Ut fra en liste av ulike medierepresentasjoner og med relevans i avhandlingen trekker jeg frem «mediematerialer», som belyser hvilke medieprodukter som blir brukt og hvem de er produsert av. «Mediediskurser» omfatter bruken av språk, sjangre og rammer som former hvordan og hvorfor noe diskuteres (s.245). Observasjonene beskrevet i artikkelen viser at lærere bruker mediemateriale som aviser og kringkastere regelmessig som pedagogiske verktøy. Også underholdningsmedier som filmklipp, musikkvideoer, underholdnings-TV, til mindre profesjonelle aktører som blogger og YouTube-videoer, ble benyttet. Elevene bidro også til supplering av mediemateriale gjennom hjemmearbeid og i klasserommet. I sammenheng med mediamaterialet viste klasseromsobservasjonen også at mediediskurs var representert og formet diskusjonene (Lied, 2018, s. 247).

Med dette som utgangspunkt rettes fokuset mot religionsundervisningen. I medieproduksjoner og nyhetsmedia er fremstillingen av konflikt og kontroverser sentralt i deknningen av religion (s.255). Artikkelen viser at dette gir en forståelse av at kontroverser er essensielle deler av religion. Dette gjør at didaktiske valg om å implementere mediemateriale inn i religionsundervisningen vil føre til at disse kontroversene knyttets opp og kan dominere undervisningen. Grunnlagene media har for å løfte frem konflikt og kontroversielle spørsmål kan også være samme grunnlag lærere har inn mot undervisning, de er oppmerksomhetsvekkende og engasjerende. Som Lied og Toft (2018) også viser blir det stadig mer fremhevet eksotiske og irrasjonelle aspekter i forbindelse med religion, noe som appellerer til følelser. Dette betyr at stereotyper formulert for å underholde blir anvendt som undervisningsmateriale. Sammensetting av lærerens økende utfordring på å få elevenes oppmerksomhet og det utallige digitale mediematerialet som finnes, gir grunnlag for ytterligere forskning på feltet, poengterer de (Lied & Toft, 2018, s. 257).

3.5 Sektbegrepet

Sentralt i oppgaven og i videre sammenheng med presentasjon av stereotyper i medier, skal jeg gå mer spesifikt inn på det som kan være et kontroversielt tema i religionsundervisningen, nemlig sektbegrepet. Det finnes ulike måter å forstå hva en sekt er, og definisjonen av sekt kommer an på hvilket ståsted eller hvilken tradisjon det tas utgangspunkt i. Inger Furseth og Pål Repstad (2023) i *Innføring i religionssosiologi* vurderer bruken av begrepet sekt i faglig kontekst. I fagtradisjon settes sektbegrepet opp mot kirken, spesielt den kristne kirken. Kirke og sekt sitter begge på sannheten. En kirke regnes for å ha et mer åpent og inkluderende motiv, mens sekten en mer restriktiv tilnærming til hvem som kan få kjennskap til sannheten (s. 318). Grunnet forankringen Norge har i kristendommen og dens mange utgreninger og versjoner av praksiser, gir det mening at sektbegrepet er mer nærliggende her i landet. Kirke og sekt blir satt på hver sin side av skalaen her og derfor presenteres begrepet denominasjon som en tredje kategori, og som et mellomstadige. Kategorien befinner seg mellom kirke og sekt på flere områder, i gruppestørrelse, medlems-forpliktelse og deltakelse. De kjennetegnes også ved å ha en større aksept for andre trossamfunn og tilhørigheter. I en inndeling og kategorisering kan det også belyses at sektbegrepet, i nyere tids dagligspråk også blir brukt om det religionssosiologen kaller kult. Dette skiller religionssosiologene fra sektbegrepet, og poengterer at begrepet i seg selv står for gudsdyrkelse. I faglig sammenheng defineres en kult som en «løs sammenslutning

av mennesker med en privat og eklektisk religiøsitet» (s. 319). Dette regnes for å være bevegelser som er mer uformelle og alternative og har hatt en økende relevans spesielt etter 1970-tallet (Furseth & Repstad, 2023, s. 319). Lorne L. Dawson (2006) skriver om to religionssosiologiske forskjeller på kult og sekt. Det gjøres forskjell på dannelse av religiøse grupper med utgangspunkt i enten: vekkelse eller innovasjon. Gruppedannelse knyttet til vekkelse er ofte utbrytergrupper fra hovedstrømmingene innenfor tradisjonell tro. De søker å gjenopplive det de anser som den opprinnelige eller rene ånden i den religiøse tradisjonen de gjør opprør mot. Disse gruppe går ofte under kategorien sekter. På annen side kobler de innovasjonsalternativet til dannelsen av kulter. Kulter introduserer vanligvis en mer ukonvensjonell tilnærming til religiøs praksis, og denne tilnærmingen skiller seg ofte betydelig fra de etablerte tradisjonene til sekulariserte kirker (Dawson, 2006, s. 23). Kult har en mer pluralistisk legitimitet. Kulter kan også kalles religiøse bevegelser og det gjøres et tydelig skille ved at kulter, mer ulikt sektene, søker spørsmålene og ikke svarene. De har et større fokus på menneskets egne vei til sin sannhet. Dette indikerer også ofte en løsere struktur og mindre krav til medlemmene (Furseth & Repstad, 2023, s. 324).

Begrepene kirke, sekt, denominasjon og kult tydeliggjør ulike kjennetegn ved ulike typer religiøse tilknytninger, men det skal understrekes at noen religiøse grupper krysser flere av begrepene dersom man forsøker kategorisere. Religiøse grupper som defineres som sekter og som er kjente i Norge er bla. Smiths venner, Jehovas Vitner, Menigheten Samfundet i Egersund og Kristiansand (Lomelendingene). Det kan diskuteres hvor vidt Jehovas vitner og Smiths Venner også kan ha trekk fra begrepet denominasjon, men per fagtradisjon går de under begrepet sekt, ifølge Ringnes og Ulland (Ringnes & Ulland, 2014, s. 258). I dagligspråkets bruk og blanding av disse begrepene, viser Furseth og Repstad (2023) til forbeholdet om den negative knytningen. Ordet sekt har i denne sammenheng assosiasjoner til hjernevasking, absurd atferd eller bisarr overbevisning som gjør at bruken av begrepet i faglitteratur møter noen utfordringer (s.319) Hege Kristin Ringnes og Dagfinn Ulland (2014) peker også på media som en samfunnsinstitusjon der sekter fremstilles på måter som underbygger de negative assosiasjonen begrepet gir i dagligspråket. (Ringnes & Ulland, 2014, s. 257) Det stilles spørsmålet ved hvor vidt religionssosiologien skal fortsette å bruke begrepet på tross av ordets forståelse av en uinformert offentlighet. Det tenderer mot et skifte i begrepsbruk, hvor sekt og lignende begreper kan erstattes med *religiøse bevegelser* eller *religiøse minoriteter* (Furseth & Repstad, 2023, s. 321).

Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress kom i 2008 med rapporten *Religiøse grupper og bruddprosesser: kunnskapsstatus, erfaringer og hjelpebehov*. De «undersøkte problemer og hjelpebehov for personer som bryter med religiøse grupper, samt å foreslå relevante hjelpetiltak og videre forskning.» I rapporten gjør de rede for sektbegrepet og sektkontroversene med utgangspunkt i en sosiologisk fagtilnærming. Som utgangspunkt baserer de forståelsen av begrepet sekt som negativt ladd. De viser til religionsoskologen Steve Bruce som beskriver at begrepet sekt er noe man anvender om religioner eller religiøse grupper man ikke liker (Skoglund, 2008, s. 39). Også Tomas Robbins (2001) i *Misunderstanding cults* skriver om sektbegrepet og synet på sekter. Her poengterer han at noen påstander om det som ses for å være "destruktive sekter" kan være overdrevne, for eksempel at de bruker hjernevasking på konvertitter. Apokalyptiske verdensbilder og messiansk ledelse regnes for å være "risikofaktorer" for potensiell vold. Tilfelle er dog at flertallet av alternative religiøse bevegelser med slike risikofaktorer ikke har vist tegn til vold, verken mord eller selvmord. Den største delen er ikke-voldelig. Denne statistikken inkluderer til og med noen sekter som er sterkt kritisert og beryktet for å være destruktive (Robbins & Zablocki, 2001, s. 73). I annen forskning viser det seg at i både mindre og større religiøse bevegelser finnes eller har fantes tegn til voldelighet. Dette fremstår å være noe de ofte tyr til når opplever at de er i en kosmisk krig mellom det som er godt og ondt, hvor det onde skal ødelegges (Juergensmeyer, 2001, i Heiberger, 2015, s. 21). Det er her begrepet sekt eller kult til dels har blitt et institusjonalisert fokusområde hvor kritikk rettes mot. Det er også vanskelig å bedømme hvordan påvirkningen av fiendtlighet fra omgivelsene og forfølgelse påvirker, og deretter avgjøre hvor viktig indre og ytre faktorer er for å skape katastrofale og voldelige hendelser. Dessverre forekommer seksuell forførelse og utnyttelse av trosmedlemmer ofte, av guruer og andre ledere i okkulte grupper. Det samme kan også sies om de konvensjonelle kirkene, når det gjelder grusomme handlingene i forbindelse med overgrep mot barn og her inntreffer kritikken (Robbins & Zablocki, 2001, s. 74).

I tråd med en kritisk fremstilling av ledere tilhørende trossamfunnene, og sentralt for oppgavens analyse vil jeg se på fenomenet «manipulasjon». Det finnes flere former for manipulasjon, men Grete Nordhelle (2006) definerer manipulasjon som: *en bevisst falsk/usaklig presentasjon, som på en skjult måte og med hensikt, får andre til å gjøre noe fordelaktig for manipulator, som de ikke er klar over at de ellers ikke ville gjøre* (Nordhelle, 2009, s. 24). Denne beskrivelsen ytrer et forhold mellom mennesker hvor den ene part, med full visshet, gjør andre til offer. I

forbindelse med manipulasjon knyttet til religion, spiller manipulatorene på offerets religiøse lengsel eller en overbevisning om å oppleve godt eller fjerne vondter (s.123). Synergier som viser seg repeterende er at i religiøse grupper med manipulerende ledere, får ikke medlemmene dekket behovene sine ved å forbli i gruppen. Å være medlem av en religiøs bevegelse fremheves som frivillig, men under manipulasjon kan det beskrives som et usynlig fangenskap om kontakten med de øvrige samfunnet også begrenses (s.124) Nordhelle (2006) beskriver også konseptet «hjernevasking» knyttet til manipulasjon. Hjernevasking beskrives som en systematisk prosess hvor de erstatter personens utgangspunkt med gitte meninger som ønskes at personen innehar. I motsetning til manipulasjon er hjernevasking en mer synlig prosess (s. 32) Manipulasjon og hjernevasking står i et parallelt forhold til hverandre hvor i forbindelse med religiøse medlemmer. Er medlemmene isolert fra det som balanserer det ytre samfunnet, er dette en forutsetning for hjernevasking og gir godt grunnlag for manipulasjon (s.132) Det tydeliggjøres at åndelig manipulasjon ofte står i sammenheng med manipulasjon som rettes mot sosiale og psykiske behov (Nordhelle, 2009, s. 141).

Med dette som grunnlag er det lettere forståelig å se at sekt er et negativt ladd begrep i samfunnet. Ser vi til Sektpodden og andre medieomtaler, finnes tendenser til at sektbegrepet har blitt svært innholdsomfattende. Til slutt vil jeg trekke dette inn i klasserommet igjen, og se på hvordan religion blir representert i undervisning.

3.6 Representasjon av religion i klasserommet

For å avrunde teorikapitlet skal jeg kort også ta for meg hvordan religiøse grupper fremstilles i media og undervisning. Dette kobles sammen med tidligere diskusjoner om diskurs, medier i klasserommet og fremheving av stereotypier. Gjennom dette blir det tydeligere hvordan sekter blir både representert og oppfattet i et utdanningssystem.

Lina S. Hauan og Trinne Anker (2021) ser på hvordan religion blir fremstilt i klasserommet i kapitlet *Epistemisk urettferdighet i klasserommet* i Marie von der Lippes (2021) *Fordommer i skolen*. Her fokuserer de spesielt på fordommer mot religion i Europa, og de ser tydelige tendenser på at Islam ofte er mål for negative stereotypier. Kapitlet viser til tidligere forskere som har pekt på at slike fordommer ikke bare er vanlige i medier, men også i utdanningssystemet. Dette står også i en sammenheng med den økte medietilværelsen som tidligere referert til i Lied og Toft (2018). Det kommer frem at det er en tendens til å framstille

religion som uvitenskapelig og utdatert, spesielt i en sekulær kontekst der det ikke-religiøse samfunnet ses som mer rasjonelt. De viser til Mona Abdel-Fadil og Louise Lund Liebmann (2018) som har funnet at mediedekningen ofte deler religion inn i "god religion" og "dårlig religion", hvor islam ofte faller i den sistnevnte kategorien (Abdel-Fadil & Liebmann, 2018, i Hauan & Anker, 2021, s.88). Dette synet gjenspeiles også i skolen hvor studier viser at sekularisme har blitt en ny norm, og religion ofte blir sett på som mindre relevant. I klasserommene blir det rapportert at elever ofte har utfordringer med religionskritikk, et tema som det understrekes som del av KRLE-faget i Norge. Lærere sliter med å håndtere elevers kritikk, som kan være basert på fordommer og stereotyper, spesielt mot islam. At Islam står spesielt frem i forbindelse med fordommer og stereotyper er noe som også gjør seg gjeldende i min analyse. Kritikken deles ofte inn i kategorier som moralsk kritikk mot spesifikke religiøse praksiser, sekulær kritikk som stiller religion opp mot vitenskap, og latterliggjøring av religion som noe fremmed og rart. Slik presenteres utfordringene med å undervise om religion i skolen i en tid der fordommer og sekularisme påvirker hvordan religion blir sett og lært om. Dette viser behovet for en mer balansert og nøytral tilnærming i religionsundervisningen for å fremme en dypere forståelse fremfor å forsterke eksisterende fordommer (Hauan & Anker, 2021, s.88).

4 Metode

Det finnes mange måter å gjøre en tekstanalyse på. Som nevnt tidligere i redegjørelsen for diskursteori, er min avhandling inspirert av kritisk diskursanalyse. Joar Skrede (2017) og Jørgensen og Philips (2019) peker på positive effekter ved å blande ulike diskursanalytiske tilnærminger. Dette gjøres for å trekke frem de ulike styrkene som de ulike tilnærmingene har i den kontekst som er gjeldende. En blanding trekker de derfor frem som aktuelt og potensielt gagnlig (s. 143). Skrede (2017) uttrykker i *Kritisk diskursanalyse* at det må velges ut sitater og verktøy for at en diskursanalyse skal vær overkommelig. Disse skal dog være gode representanter for hovedtendensene i det totale analyse materialet (Skrede, 2017, s. 161). Med dette utgangspunktet vil jeg understreke at min metodebruk er inspirert av Skredes (2017) tolkning av Faircloughs Kritiske diskursanalyse, ved at jeg bruker enkelte verktøy fra tradisjonen. Faircloughs forståelse av språk er konkret sosialt konstruert og sosialt konstruerende (Jørgensen & Phillips, 2019, s. 103). Metoden hans belyser ikke at subjektivitet og at menneskers har kontroll over egen språkbruk. Hvor Fairclough har en mer overordnet og sosialstruktur-forståelse av diskurser og diskursendring, trekker Laclau og Mouffe fokuset lengre ned til subjektet, grupper og sosiale fenomener (s.44). Likevel er det Fairclough som tilbyr de beste og mest konkrete verktøyene som kan brukes i analysering. Hans metode etter hans premisser er svært detaljorientert. Derfor er det viktig å gjøre godt bakgrunnsarbeid og kartlegge og korte ned analyse materialet (s. 153). Jeg har også dratt nytte av å bruke Laclau og Mouffes forståelse av «nodalpunkter» og flytende signifikant. Dette gjør også at tilnærmingen analysen viser er en blanding av metodene. Min analyse er derfor inspirert av kritisk diskursanalyse, men regnes ikke for en ren kritisk diskursanalyse etter Faircloughs tradisjon.

4.1 Kritisk diskursanalyse

Målet med kritisk diskursanalyse å studere sosiale implikasjoner i språkbruk. Språk som sosial praksis er med å opprettholde markstrukturer. I kritisk diskursanalyse studeres ideologi som faktor, sammen med språk og makt. Fairclough definerer ideologi som forståelse og representasjoner av verden som opprettholder og gir rom for nye maktrelasjoner, dominasjon og utnyttelse. I en kritisk diskursanalyse forsøkes det å finne hvilken ideologi teksten profilerer (s.21). For å kunne gjenkjenne en kritisk diskursanalyse presenterer Fairclough tre sentrale elementer som skal identifisere og skille fra andre måter å forske på samfunnet. Først skal den ikke bare analysere diskurser i seg selv, men også systematisk undersøke forholdet mellom

diskurser, og andre aspekter av samfunnsmessige prosesser. For det andre dreier dette seg ikke kun om å gi en generell og abstrakt beskrivelse av diskurser, men også om å analysere tekster. Til sist er kritisk diskursanalyse ikke bare en beskrivende øvelse, det har også et retningsgivende mål. Analysen identifiserer og kritiserer uønskede samfunnsmessige forhold som er til stede i diskursen, samtidig som den foreslår mulige løsninger for å adressere problemene (Skrede, 2017, s. 23)

Makt er et sentralt tema i kritisk diskursanalyse, som skiller seg fra generelle diskursstudier ved å være problemorientert. Fairclough betrakter tekster som ideologiske når de bidrar til å konstituere, reproducere, eller forandre sosiale maktforhold. Det er viktig å merke seg at maktutøvelse ikke begrenses til å forstås som kun negativ makt, eksempelvis dominans og undertrykkelse. Kritiske diskursanalytikere inkluderer også usynlige maktstrukturer, hvor for eksempel en reklame kan manipulere folks tro på at de vil oppnå lykke, gjennom kjøp av bestemte produkter. Michel Foucaults perspektiv på makt er relevant her, da han betoner at makt først og fremst er en produktiv kraft i samfunnet. Maktrelasjoner er nødvendige for samfunnets funksjon. Dette kan forstås ved å se til valgprosessen og den legitime makten regjeringen har over borgerne. Imidlertid er det ikke denne typen makt som opptar kritiske diskursanalytikere mest. Deres hovedinteresse ligger i å identifisere og analysere situasjoner der maktutøvelse har negative konsekvenser for bestemte sosiale grupper (s. 28) Det finnes flere dimensjoner av makt, men den kritiske diskursanalysen er hovedsakelig opptatt av å studere hvordan visse ideologier normaliseres og presenteres som det eneste eller beste alternativet. Samtidig ser den også på hvordan visse emner og perspektiver ekskluderes fra den politiske dagsordenen ved hjelp av semiotiske ressurser og språklige strategier. Dette innebærer ikke bare å se på synlige konflikter, men også mindre synlige konflikter. Å analysere tekster og å avdekke hvordan alternativer blir redusert og marginalisert ved hjelp av språklige virkemidler. Disse er ikke alltid åpenbare, men kan likevel identifiseres ved hjelp av ulike tekstanalytiske verktøy (Skrede, 2017, s. 29). Videre vil jeg derfor presentere de verktøyene som er aktuelle for avhandlingen.

4.2 Modalitet

Modalitet er et sentralt verktøy i tekstuell analyse hvor man søker å finne hvordan folk uttrykker sine tanker, om de stiller spørsmål, kommer med påstander, gir ordre, eller tilbyr noe gjennom sine ord. I analyseringen av modalitet undersøkes det hvordan en person viser at de er sikre

eller usikre på det de sier, eller om språket og ordleggingen deres kommer med påstander om virkeligheten. Dette gjør at vi bedre kan forstå hva som blir sagt eller skrevet (Skrede, 2017, s. 49). Skrede (2017) presenterer Faircloughs skjematiske fremstilling av modalitet i to modeller:

Tabell 2.2 Epistemisk modalitet Utveksling av kunnskap («epistemisk» modalitet):

Påstander:	Spørsmål:
Påstand: Gud eksisterer.	Ikke-modalisert positiv: Eksisterer Gud?
Modalisert: Det er mulig at Gud eksisterer.	Modalisert: Kan Gud eksistere?
Fornektelse: Gud eksisterer ikke.	Ikke-modalisert negativ: Eksisterer ikke Gud?

(Skrede, s.50)

Fairclough benytter termen "modalisert" kun for å beskrive det mellomliggende nivået. Det er likevel viktig å anerkjenne at alle former for modalitet representerer uttalelser med en modal karakter. Dette skyldes det faktum at ulike modaliteter gir muligheter for varierte fremstillinger av informasjon. For eksempel blir de første og siste utsagnene i tabellen ofte karakterisert som uttrykk for "kategorisk modalitet" ettersom de innebærer en ukomplisert overføring av kunnskap. Her er det en entydig framstilling, hvor det enten konstateres at vinduet er åpent eller det ikke er det (Skrede, 2017, s. 50).

Analysen vil ha fordel av å trekke frem modalitetsmarkører, da disse aktivt påvirker og former sosial praksis. Å fremheve tilstedeværelsen av disse og se hvilken handlingspåvirkning de har vil være sentralt. Avhengig av faktorer som sosial posisjonering og maktforhold, vil bruken av ulike modaliteter kunne motivere eller hindre enkeltpersoner fra å handle. Dette fenomenet kan visualiseres gjennom følgende tabell:

Tabell 2.3 Deontisk modalitet – Utvexling av aktivitet («deontisk»>modalitet)

Beordring:	Tilbud:
Pålegg: Tro at Gud eksisterer!	Foretagende: Jeg vil tro at gud eksisterer.
Modalisert: Du bør tro at Gud eksisterer.	Modalisert: Jeg kan tro at Gud eksisterer.
Forbud: Ikke tro at Gud eksisterer!	Benektende: Jeg vil ikke tro at Gud eksisterer.

(Skrede, s.50)

Sentrale indikatorene for modalitet er modale verb som inkluderer ord som «kan», «vil», «må», «bør», «skal» og lignende. Ordene står frem som spørrende eller krevende sammen med en påstand. Dette regnes for en enkel og effektiv metode i diskursanalysen. I retorisk analyse gir modalitet innsikt i fremmet verdensbilde, den forutsatte kunnskapens sannhet og gyldighet - epistemisk modalitet, og hvordan samfunnet forventes å handle i forhold til de beskrevne sosiale omstendighetene (Skrede, s. 51). Når jeg gjennom dette prosjektet kodet materialet var det betydelige mengder som kan refereres til som modalitet. Det som også er interessant er å belyse det som står frem med umodal karatker. Påstander som gjør krav på å være sanne, og hva dette har å si for hvordan lyttere oppfatter det som blir sagt. I gjennomgang av funn, har jeg forsøkt å velge ut sitater som gir et representativt bilde på en modalitetstendensene i hele analyse materialet.

4.3 Intertekstualitet

Liksom modalitet er et konkret verktøy å bruke inn mot kritisk diskursanalyse, er også studien av intertekstualitet. Intertekstualitet handler om å utforske hvordan ulike tekster relaterer seg til hverandre. Når vi analyserer intertekstualitet, fokuserer vi vanligvis på én hovedtekst og ser på hvordan den påvirkes av eller refererer til andre tekster. Tekstene kan eksempelvis gjenspeile hverandre, motsi hverandre, uttrykke humor eller ironi. I en kritisk diskursanalyse er ikke målet bare å identifisere hvilke tekster som påvirker hverandre, men også å forstå hva dette samspillet gjør med leseren. Se på hva forfatteren prøver å oppnå med disse referansene, eller hvordan de kan fremme bestemte ideologiske syn (Skrede, 2017, s. 52). Målet med å analysere intertekstualitet i Sektpoddens episoder er å forstå hvordan referansene påvirker forståelsen og

tolkningen av det primære innholdet de presenterer, og hvordan dette kan bidra til å forme betydning eller formidle et spesifikt budskap. I avhandlingen har jeg sett etter konkrete intertekstuelle sammenligninger podkasten gjør i forbindelse med gjennomgang av historie eller trosforestillinger. Jeg vil se på hva disse intertekstuelle sammenligningene gjør med innholdet som blir presentert, og hva har det å bety for opplevelsen lytterne sitter igjen med. I podkasten står humor og ironi også frem som sentralt, noe jeg vil se hva har å bety for fenomener som presenteres. Og som generelt for diskursanalyse søker jeg å se hvilken virkelighet skapes gjennom språket til taleren, gjennom intertekstualitet.

4.4 Antagelser

Antagelser er en iboende del av vårt daglige språk og tankeprosesser. Skrede (2017) diskuterer hvordan uttrykk som "de var svært delaktige for å være sektmedlemmer" viser forutinntatte meninger om hva sekter er og hvordan medlemmer av sekter oppfører seg. Dette viser at folk ofte har en annen oppfatning av sekter i dagligtale sammenlignet med den faglige definisjonen, og at medlemmer av religiøse grupper som samfunnet kaller sekter, kan være svært forskjellige i hvor aktive de er i samfunnet. Antagelser kan bidra til å skape en felles forståelse, eller felles meninger. Produsenter av antagelser kan derfor være de som har makten til å påvirke og forme den felles grunnforståelsen i en kultur. De er i stand til å utøve innflytelse og etablere dominerende oppfatninger, noe som ofte refereres til som hegemoni. Antagelser er derfor sentralt i kritisk diskursanalyse (s. 55). Fairclough viser til blant annet to forskjellige måter å skille antagelser på: Eksistensielle antagelser, antagelser om hva som eksisterer; og verdiantagelser, oppfatninger av hva som er godt og foretrukket. Antagelser kommer ikke alltid frem eksplisitt, derfor kan det være sentralt i en diskursanalyse å være årvåken for det som ikke konkret sies, men menes. Her finnes dog flere fallgruver å gå i og dersom man ønsker å påpeke at en antagelse har ideologiske overtoner, må man presentere en overbevisende begrunnelse for dette. Dette bør da støttes av en analyse som viser hvordan antagelsen er knyttet til dypere strukturelle aspekter i samfunnet (Skrede, 2017, s. 56).

4.5 Nodalpunkt og flytende signifikanter

Diskursen dannes ved at betydningen konsentreres rundt spesifikke sentrale punkter, kalt nodale punkter. Disse nodale punktene er utvalgte tegn som fungerer som kjerneelementer som andre tegn bygger sin betydning rundt. Diskursen fremstår som en enhetlig struktur, der hvert tegn får

sin klare definisjon gjennom sine relasjoner til andre tegn. Dette oppnås ved å ekskludere alternative betydninger og relasjoner, og dermed begrenses det totale spekteret av muligheter. Diskursen forsøker å stabilisere tolkningen av tegnene og skape en entydig forståelse ved å hindre at betydninger glir og endres i forhold til hverandre (Jørgensen & Phillips, 2019, s. 37).

I sammenheng med nodalpunkter beskriver Philips og Jørgensen (2019) det som kalles «flytende signifikant». Å søke etter "flytende signifikanter" i en tekst innebærer å identifisere og analysere ord eller uttrykk som ikke har en fast eller entydig betydning. Disse elementene er åpne for tolkning og kan fylles med ulike meninger avhengig av konteksten de brukes i eller hvem som bruker dem (s.39). I min analyse er det de flytende signifikantene som står fram som mest sentrale å diskutere. Jeg vil se hvordan bestemte ord eller fraser brukes for å forme konkrete betydninger. Nodalpunkter og flytende signifikanter som viser seg å utkrystallisere seg gjennom analysering blir artikulert på ulike måter, og derfor må tolkes mot samme knutepunkt i det som beskrives som et fiskenett i diskursen. Problemet kan bli at for mye blir tolket mot samme punkt, eventuelt at de er flertydige og kan kobles til flere knutepunkt. I min analyse vurderes «sekt» som flytende signifikant. Det er derfor interessant å se hva som gjør at begrepet får flere betydninger. Hvilke faktorer og beskrivelser er avgjørende for den helhetlige forståelsen av ordet.

4.6 Utvalg

Jeg valgt ut tre episoder fra Sektpodden som analyse materialet i min oppgave. Episode #2 *Jehovas Vitner* og *The Bullet Babas*, #57 *The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints* og #100 *Brunstad Christian Church*. Utvalget er gjort med utgangspunkt i relevansen de har i undervisningssammenheng. Dette er grunnlagt ved å se til hva lærebøker og andre undervisningsressurser velger å trekke frem av religiøse grupperinger. Jeg presenterer derfor hvilke undervisningsmaterialer jeg har undersøkt og litt om hvordan de eventuelt velger å fremstille trossamfunnene.

Nettressursen NDLA som er tilgjengelig for alle norske skoler tar for seg disse religiøse gruppene uten å bruke betegnelsen "sekt". Sektbegrepet blir kun brukt i sammenheng med Scientologikirken, samt kristendommens begynnelse beskrives som at startet som en jødisk sekt. Dette begrepet blir imidlertid ikke nærmere forklart. Jeg har valgt å ikke ta for meg denne grupperingen i min oppgave da jeg ser de andre grupperingene for å ha større relevans, både i

undervisningssammenheng, men også ut fra de høyere medlemstallene trossamfunnene har i det norske samfunnet. (Winje, 2022a; Winje 2022b; Saers & Dæhli, 2019)

Etter grundig leting gjennom samtlige av lærebøkene tilhørende fagene *KRLE* og *Religion og Etikk*, finner jeg en varierende grad av dekning av de forskjellige trossamfunnene. Noen lærebøker for ungdomsskolen ikke nevner de aktuelle gruppene i det hele tatt, mens andre bøker som *10 Store spørsmål* (Hove, 2017), *Horisonter 8* (Holth, 2006) og *Horisonter 10* (Holth, 2008) gir mer plass til Jehovas Vitner og Mormonerkirken. Disse bøkene plasserer dem innenfor konteksten av Norges religionshistorie eller under temaet religionsmangfold. Disse religiøse gruppene omtales ikke som sekter i lærebøkene, men som kirkesamfunn. Jeg ser det for interessant å nevne at i sistnevnte bok omtaler Mormonerkirken i forbindelse med et bilde av en mann med flere koner, hvor bildeteksten beskriver mannen som trosser kirkens regler og USAs lover.

Horisonter 9 (Holth, 2007) skiller seg ut som eneste lærebok hvor Smits Venner, også kalt Brunstad Christian Church, blir omtalt. Smiths Venner blir dog bare referert til som en frikirke. I lærerens ressursperm som medfølger læreboka understrekes at læreren kan velge selv eller gi elevene mulighet til å utforske trossamfunnet nærmere. I undervisningsboka for videregående, *Tro og Tanke* (Østnor et al., 2014), finner vi at de viser til trossamfunnet Jehovas Vitner i en tabell over som viser til *Medlemmer i kristne trossamfunn utenfor norske kirke i 2013*. Boka definerer også begrepet sekt som «en tett organisert religiøst fellesskap, brukes i religionsvitenskapen uten den negative klangen som ellers hefter ved ordet.» Denne gjennomgangen legger grunnlag for valg av episoder jeg velger å analysere av Sektpodden.

5 Funn

Analysen i avhandlingen vil ha som mål å anvende teorien om kritisk diskursanalyse inn mot podkastens innhold. Jeg vil ikke gå inn og faktasjekke det som blir sagt opp mot litteratur om de ulike trossamfunnene. Diskursanalysens formål er å kartlegge på hvilken måte innholdet blir lagt frem og hva dette gjør med vår forståelse. I første ledd ble lytting og transkribering gjennomført. Allerede i denne fasen merket jeg meg enkelte deler som ble markert som materialet å gå videre med. I lys av en prosess hvor jeg leste meg opp på diskursanalyse samtidig som jeg behandlet analysematerialet, gikk jeg aktivt inn i alle tre episodene og analyserte med utgangspunkt i modalitet, antakelse og intertekstualitet. Jeg ble også oppmerksom på en gjengående bruk av negative adjektiv og sammenligninger som ble gjort til andre trossamfunn, og vurderte dette som sentralt å analysere. I denne fasen utkrystalliserte det seg noen mønstre i måten de omtalte trossamfunnene. Disse delene kodet jeg og uthevet som analysematerialet. Mønstrene operasjonaliserte jeg til å gjelde fremstilling av ledere/medlemmer, fremstilling av trosforestillinger og negativ evaluering av gruppen.

Videre i oppgaven vil jeg trekke frem sitater jeg vurderer som representative fenomener for hovedtendensene i episodene. Enkelte ganger har jeg satt sammen sitater fra ulike deler av episoden om jeg vurderer disse for å så i en sammenheng til hverandre. Jeg har nummerert sitater de gangene jeg setter utdragene for at det skal være enklere å se hva som omtales i funnene. Andre ganger tar jeg for meg et og et sitat før jeg går gjennom analysen. Jeg vil referere til sitatene med ordene «sitat» «utdrag» eller «utsnitt». Jeg vil tydeliggjøre hvem som snakker og når i episoden det uttales. Sitatene og analysen vil diskuteres opp mot metode og teori, og derfor svarer til hvorfor det er grunnlag for å gjøre kritisk diskursanalyse. Før jeg tar for meg hver episode vil jeg trekke frem hvordan Sektpodden definerer sektbegrepet.

5.1 *Sektpoddens sekt-definisjon*

Utsnittene er hentet fra episoden #100 *Brunstad Christian Church*, i forbindelse med introduksjonen av trossamfunnet og et tilbakeblikk til pilotepisoden. I definisjonsavklaringen kommer frem en fagtradisjonell definisjon samt en liste av kjennetegn som blir anvist som kritikernes fremstilling.

Sitat 1.

Andreas: Hei og velkommen til Sektpodden. Podden som opplyser deg om de utallige bisarre sektene som finnes der ute ... (06:18 – 06:22) Vi må runde av sesongen med litt ufo-stoff. (03:59 – 04:06)

Sitat 2.

Caroline: En sekt er en religiøs gruppe eller samfunn som har brutt ut av et annet religiøst samfunn.

Andreas: En smalere definisjon er en sekt en religiøs retning gjerne med forholdsvis få tilhengere som ikke anerkjenner andre religioner sekter levemåter som sanne eller riktige.

Caroline: Så de fleste sekter har til felles at de i egne øyne representerer en autentisk versjon av religionen de hører innunder. Og sekter de finnes innen de aller fleste religioner.

Andreas: Noen trekk som gjerne fremheves av kritikere er: særegne trosforestillinger eller marginalt tidsperspektiv, altså på dommedag. Dominerende og ofte manipulerende ledere, liten gruppe, sterk sosial kontroll, økonomisk utnyttning av medlemmer, kan også være i form av arbeidskraft. Begrenset kontakt med eventuell familie og bekjente utenfor sekten, begrenset kontakt med omverdenen for øvrig, tilhengere som ofte ikke vet sitt eget beste og utfrysing av avhoppere. (08:00 – 08:50)

(Efskin & Glomnes, 2023)

Carolines åpningssetning er hentet fra pilotepisoden til sektpodden som de viser i sammenheng med presenteringen av BCC. Dette gjør de et poeng ut av, som analysen vil belyse under underoverskrift «fremstilling av ledere/medlemmer». Beskrivelsen «utallige bisarre sekter som finnes der ute» gir flere dimensjoner. Sekter er her forklart med adjektivet «bisarr». «Utallige» gir også et inntrykk av at det ikke er en offentlig kjent mengde av disse religiøse grupperingene. Gruppene blir også plassert «der ute» som blir en fysisk distansering, noe som sammen med ordbruken «bisarr» underbygger det vi vil se som en gjengående distanseringen fra religion og en indikasjon på hva som er sannhet. Etter henvisning til pilotepisoden, før gjennomgangen

av BCC, starter Caroline den faste spalten «Sektnytt». Det som gjør det interessant å trekke frem dette er hvordan det former synet på sekter. Innblandingen av ufo gir et inntrykk av at sektbegrepforståelsen til programlederne kan vi se på som ganske vid. Den rommer mer enn det som er vanlig å assosiere i en norsk og en faglig forståelse av begrepet.

I sitat to viser analysen at Andreas og Caroline begynner her med en sektbegrepsavklaring som svarer til det Furseth og Repstad (2023) og Dawson (2006) definerer som sekt, fra et fagtradisjonelt perspektiv. Noe analysen trekker frem som interessant er måten Andreas refererer til «kritikere». Innfallsvinklene blir anvist som en måte å forstå sekter på. Dette vurderes i min analyse som svært formende for hvordan sektene blir fremstilt. I episodenes helhet viser min analyse at de trekkenes som tilskrives kritikerne også er overveiende i møte med innholdsprenteringen av de ulike aspektene ved trossamfunnet. Dette gjør at Andreas påstand om hva kritikerne fremhever, vurderes som modalisert påstand. I listen av det som kalles «trekk» ved trossamfunn er det kun et aspekt som har direkte religiøs tilknytning, mens resterende dreier seg om sosiale forhold i forbindelse med gruppene. Noe jeg vurderer som en svakhet er at det ikke vises til konkrete kritikerkilder, dette styrker også den modale karakteren jeg tolker ut fra utdraget.

Interessant er også hvordan dette utdraget svarer til samtlige av mønstrene som utkrystalliserte seg i analysen. Den svarer direkte på en fremstilling av ledere/medlemmer, fremstilling av trosforestillinger og en negativ evaluering. Ledere blir beskrevet som manipulerende, og styrende, samtidig som medlemmer blir formulert som utnyttet av lederne. Trosforestilling blir fremstilt som særegne, og hele gjennomgangen vurderes som en negativ evaluering av konseptet sekter. Dette tolker jeg spesielt ut fra beskrivelsene som «begrenset», «utfrysning» og «vet ikke sitt eget beste». Som nevnt er dette mønstre jeg har sett gjennom analyseprosessen, og som er gjengående i episodene. Derfor er det også interessant at alle de samme mønstrene kommer frem i løpet av Andreas to siste setninger her. Mønstrene kommer altså frem i det som skal være utgangspunkt for alle episodene. Dette sier implisitt at det kritikerne trekker frem, står i likhet med hva Sektpodden selv trekker frem.

I utsnittet fra Sektpoddens definisjon av sektbegrepet har jeg vist at det er fremstår tydelige elementer for analyse. For at lesere av denne avhandlingen skal kunne forstå hvordan jeg vurderer enkeltfunnene jeg analyserer velger jeg å vise til konklusjonen i oppgaven. Gjennom

analysen tolker jeg at programlederne setter trossamfunnene frem i en *bedrageri/manipulasjons-diskurs*. Denne diskurskategoriseringen er ikke basert på, eller har utgangspunkt i noen konkrete teorier, men jeg velger likevel å beskrive den slik med grunnlag i min analyse. Målet er at lesere av oppgaven skal forstå min diskurskategorisering gjennom funnene og drøftingen. Dette gir meg et utgangspunkt for å gå videre inn på funnene i hver av de utvalgte episodene.

5.2 #2 Jehovas Vitner og The Bullet Babas

Episoden introduserer trossamfunnet Jehovas Vitner, samt en kort gjennomgang av gruppen The Bullet Babas. Sistnevnte vil ikke bli videre nevnt. Analysen viser at hovedvekten i introduksjonen dreier seg rundt trossamfunnets praksis og dagligvirke. Hele presentasjonen er også preget av programleder Andreas sine tidligere erfaringer som medlem av gruppen. Andreas introduseres som en kilde til innsiden av trossamfunnet Jehovas Vitner, selv om det er tjue år siden han og moren brøt ut. Som episode nr. to i deres podkast-serie presiseres det også hva sekt er, uten å vise til en konkret definisjon.

5.2.1 Fremstilling av trosforestillinger

Helt i introduksjonens begynnelse presenterer Andreas et perspektiv på trosforestillingen i Jehovas Vitner. Analysen viser at i kommende utdrag vil samtlige av analysemetodene jeg bruker kunne trekkes inn.

Andreas: ... så man tror på skapelsesberetningen, sånn rent bokstavelig. Man tror på typ Noahs ark, som er absurd i seg selv. En vanvittig absurd historie fordi man forholder seg til på en måte en sånn saying som er at «Bibelen er guds ord og den inneholder sannheten.» Så det er litt det forholdet kanskje mange muslimer har til Koranen at det er «dette er guds ord» rett og slett, at «alt stemmer i Bibelen.» (03:48 – 04:07)

(Efskin & Glomnes, 2019)

I begynnelsen av utsnittet viser analysen en umodalisert påstand som beskrivelsen av trossamfunnets forhold til sine skrifter. Ved at påstanden er umodalisert gjør den krav på å være sann. Det slås dermed fast hva de tror på, som er skapelsesberetningen, og hvordan trossamfunnet tror, de tror bokstavelig. Påstanden om hvordan de tror tas videre inn i en beskrivelse hvor det fastsettes hva det er Jehovas vitner konkret tror på. Gjennom umodaliserte

påstander ytres det at trossamfunnet tror på Nohas ark, og Bibelen som Guds ord. Ordet «absurd» som blir brukt forbindelse med den bibelske fortellingen om Noahs ark og om medlemmene som tror på fortellingen. Påstanden antyder at fortellingen er meningsløs eller urovekkende, og fremstiller medlemmene av trossamfunnet i negativ favør. «Vanvittig» forsterker også adjektivet og påstanden. Denne påstanden går over i det analysen viser som en antagelse. Bruken av adjektivet «absurd» gir en negativt ladd beskrivelse av trosforestillingene til trossamfunnet. Ytringen kommer frem som en påstand, men tolkes som en ganske eksplisitt antagelse. Ved bruken av absurd antas det å tro at Bibelen er Guds ord og det å ha et bokstavelig bibelsyn som noe fraskilt normalen. Den eksplisitte ytringen og antagelsen kan påvirke lytterne og etablere eller underbygge antagelser og helhetsforståelsen av trossamfunnet. Presiseringer «på en måte til en sånn saying» kompliserer påstanden der settes inn mot. Modaliteten dette skaper kan tolkes som en kritisk tilnærming til påstanden.

I siste setning viser analysen en intertekstuell referanse hvor det trekkes sammenligning med muslimer. Jeg tolker dette for relevant å trekke fram da dette et gjentakende fenomen og svarer til deler av teorien, som jeg kommer tilbake til i drøftingskapittelet. Formuleringen «litt det forholdet kanskje mange muslimer har til Koranen» er en modalisert påstand. Ved bruken av «kanskje» kompliserer han påstanden han legger fram om hvordan mange muslimer forholder seg til Koranen på. Jeg tolker det til at programlederen formulerer dette med en tanke eller et utgangspunkt om at lytterne har mer eller mindre lik forståelse av hvordan muslimenes praksis fungerer. Det dette dog gjør er å blande inn en av verdensreligionene inn mot det de i denne podkasten definerer som sekt. Ser vi til «sekt» som flytende signifikant vil denne sammenligningen med muslimene kunne knyttes inn i det helhetlige bilde av hva sekt omfatter. Sammenligningen konstruerer også en umodalisert påstand om muslimer. Begge trosgrupper fremstilles med medlemmer som har en veldig ekstrem tilnærming til sine skrifter. Det man da går glipp av er mangfoldet innenfor både Islam og Jehovas Vitner. Ved å si «mange» gir man plass til at det finnes andre som tenker ulikt innenfor Islam. Dette tolkes likevel som en uheldig beskrivelse for begge trosgrupper da det ikke blir formulert eller understreket at det finnes et mangfold, men at det blir satt et slags likhetstegn mellom dem.

Caroline: ... du blir jo ikke da skremt, sånn som veldig mange sånne dommedagssekter og bevegelser blir. Altså skremmer de jo veldig med helvete. (05:24 – 05:33)

Caroline: ... men bare litt tilbake på dette med dommens dag, jeg vet at de har jo et bilde av dette med dommens dag og jordens undergang, men vil du si da at Jehovas Vitner er en dommedagssekt?

Andreas: Ja til en viss grad så er det jo det egentlig altså, fordi det er jo på en måte det alle gleder seg til (11:16 – 11:39)

(Efskin & Glomnes, 2019)

Et interessant anliggende er hvordan analysen viser at Caroline motsier sin egen påstand. Til å begynne med gjør hun et poeng ut av Jehovas Vitner som fraskilt fra dommedagssekter. Som en del av gjennomgangen av hva Jehovas Vitners trosforestillinger er gjør Caroline et poeng av at de ikke er en del av det hun kaller «dommedagssekter». Det positive blir derfor skilt fra andre sekter hvor dommedag står sentralt. Dette begrunnes i deres forståelse av at trosmedlemmene ikke blir skremt med helvete, men blir fristet til paradiset. Det trekkes også direkte paralleller til synet på ledere som jeg kommer tilbake til. Utsagnet blir et element for diskusjon igjen etter fremleggingen av Jehovas Vitners perspektiver på himmel og liv etter døden. I utsnittet bygger Caroline opp det som kan tolkes som et modalisert spørsmål. Tidligere skilte Caroline Jehovas vitner bort fra det hun kaller dommedagssekter. Dette initierte først en mer positiv fremstilling av trossamfunnet. Likevel ser vi at denne fremstillingen snur retning. Etter en grundigere gjennomgang blir Carolines oppfatning endret. Denne endring i forståelse kommer frem i den modale karakteren spørsmålsstillingen har. Dermed blir Jehovas Vitner koblet sammen med dommedagssekter. Dette gjør at det som skulle ha en positiv fremtoning, er blitt snudd til et negativt karaktertrekk. I svaret til Andreas kommer det frem en enighet om sammenkoblingen mellom Jehovas Vitner og dommedagssekter, men under noe tvil. Det jeg tolker som en subjektiv forståelse trekkes inn og gir et inntrykk av at dette er korrekt forståelse. Dette oppfølges med enda en modalisert påstand. Påstanden om at «alle gleder seg» blir svekket ved formuleringen "på en måte» men forstås i sin helhet som en faktapresentering. For lyttere vil dette potensielt ikke stå frem som en mindre troverdig påstand, men vil kunne bli oppfattet som troverdig fakta. Dette tolker jeg ut fra det tidligere innenfra-perspektivet Andreas har med

seg inn i presenteringen av trossamfunnet. Han kan derfor oppfattes som en holdbar kilde til innholdet.

... det så er det selvfølgelig sånn at homofili er jo strengt forbudt. I hvert fall homofil praksis er veldig forbudt, så det jeg tipper er at det finnes på en måte folk som omtaler seg selv som homofile, så tipper jeg de finnes, men de praktiserer ikke ... Du skal ikke utøve homofili da, for å si det litt sånn banalt. (27:22 – 27:41)

(Efskin & Glomnes, 2019)

I utsnittet av analysen vises Andreas modaliserte formulering som bygger opp under antagelsen om at Jehovas vitner har en svært konservativ og restriktiv seksualmoral. Dette viser analysen at han baserer på hans egne tolkninger og erfaringer. Seksualmoral er et gjennomgående tema som i podkastserien, spesielt da fremstilling av trossamfunnets syn på homofilt samliv. Ytringen «selvfølgelig» som vi ser i sammenheng med påstanden som legges frem, former en modalitet. Uttrykket "jeg tipper" markerer en modalitet som gjør at sannhetskravet i påstanden er mindre forpliktende. Den subjektive tilnærmingen hans i sammensetning med hans erfaring og troverdighet i forbindelse med innholdet, kompliserer påstanden. Dette gjør at påstandene står frem som sterke sannhetskrav. Det legges frem som en faktaopplysning ved å avrunde antagelsen med en presisering av at de ikke «praktiserer» sin legning. Modaliteten og antagelsen uttrykker en negativ kritisk tilnærmingen til trossamfunnet. Som vi ser i siste setning, uttaler Andreas seg også på vegne av Jehovas Vitnes ståsted. «Banalt» som begrep her kan ha to betydninger: I rett forstand beskrives noe vanlig eller hverdagslig. Dette utsagnet vil ikke forstås som en subjektiv mening, men kun en faktapresentering i en mer hverdagslig eller forståelig form. I dagligspråket har ordet en mer negativt ladd betydning, og kan forstås og brukes som mer negativt beskrivende adjektiv. Det interessante er at konstateringen av Jehovas Vitners seksualmoral som streng, blir koblet sammen med homofili. Jeg tolker for å vekke følelser og meninger hos lyttere, og derfor blir omtalt i forbindelse med trosforestillinger.

5.2.2 Fremstilling av trosforestilling og ledere

Som overgang til fremstilling av ledere/medlemmer i trossamfunnet viser jeg til et utsnitt av analysen som poengterer en trosforestilling, som Andres ytrer at er delvis formet av ledere.

Andreas: ... det er jo en god del som påberoper seg å være blant 144.000 også. Så det hvis man bruker logikken her, det skal man gjøre, da er det på en måte, det begynner å bli fullt i himmelen. Så man begynner å måtte bortforklare det også. Ja, det er noen som faller fra og så videre altså det er veldig sånn, det er krøkte. De har satt et for lavt nummer rett og slett. (08:58 – 09:14)

(Efskin & Glomnes, 2019)

Andreas henviser trosforestillingen som hentet fra Bibelen. Andreas tar for seg Jehovas Vitners tolkning av Bibelens mengdeavgrensning i himmelen. Ettersom podkassen er taleopptak kommer det ikke tydelig frem gjennom transkribert materiale hvordan den muntlige tonen endrer seg, eller om den endrer seg. Jeg ser det for interessant og kommenterer i denne sammenheng at fremleggingen ytres med en mer munter tone, som indikerer en ironisk resonans til innholdet. Dette underbygger også de antakelsene som kommer frem gjennom de umodaliserte påstandene. Det settes frem som sannhet at mennesker påberoper seg på være blant de med plass i himmelen, at trossamfunnet må bortforklare, og at de har satt et for lavt nummer. Dette bygger på tydelige antakelser om at nummeret er funnet opp av ledere eller gruppeetablere, og at det må bortforklares. Analysen viser også at Andreas formulerer det som kan tolkes som en modalisert påstand da han kompliserer med småord som «på en måte» som viser usikkerhet rundt sin egen uttalelse. Påstanden kulminerer i en ytring som indikerer at det begynner å bli fullt i himmelen, ut fra trosforestillingene til trossamfunnet. Interessant her er også befaling om bruk av logikk. Gjennom hjelpeverbet «skal» befaler han at «man» som kan tolkes som han selv, lytterne, eller samfunnet øvrig, skal bruke logikk. Logikken gis ikke noe utgangspunkt, men står frem som en generell logikk programleder initierer at er iboende hos mennesker. Det indikerer en forståelse av at trossamfunnet ikke bruker dette og beordringen står frem som rettlede og nedlatende. Jeg tolker at utsagnet har betydelig påvirkningskraft for forståelsen av trossamfunnet som blir dannet. Det etableres en felles forståelse for hvordan man konkret skal forholde seg til innholdet. Andreas legger også frem en påstand om at det er et behov for å «bortforklare» for å ikke danne et bilde av at de er fullt i himmelen. Dette beskrives som «krøket». Formuleringen i siste setning kan kobles mot den gjengående forståelsen av ledere som styrere av trossamfunnet. Lederne blir gitt en makt til å diktere hvor mange det skulle vært plass til. Dette bekrefter diskursen som er fremhevet som sentral i episodene. Påstanden

forstås også som kritikk mot lederne som ikke har tenkt strategisk nok, og burde optimalt sett gjort noen endringer. Dette blir sagt som et humoristisk virkemiddel og avslutning på dette segmentet.

5.2.3 Fremstilling av ledere/medlemmer

Sitat 1:

Caroline: Det første jeg tenker på når noen sier Jehovas vitne det er at de ikke får feire jul ... Det andre jeg tenker hva det er at de ikke får feire bursdag ... (01:02 – 01:13)

Sitat 2:

Caroline: ... du blir jo ikke da skremt, sånn som veldig mange sånne dommedagssekter og bevegelser blir. Altså skremmer de jo veldig med helvete.

Andreas: Ja, de frister! Det er veldig sånn tydelig gulrot i enden av tauet her på en måte. Fordi de frister med paradiset på jord ... (05:25 – 05:43)

Sitat 3:

Andreas: Ingen vil ha noe med deg å gjøre før du eventuelt angrer da og kommer tilbake. Så det er en veldig sånn effektiv strategi ... Og det er jo kanskje noe av den fremste kritikken mot Jehovas Vitner, er jo at man bruker sånne psykologiske våpen ... (30:25 – 30:43) [...] Og du ser jo det er også liksom i de større religionene, som i Islam for eksempel også, hvor vanskelig det er å faktisk si at du er en eks- muslim da. Og det er samme mekanismer, på en måte ... (31:58 – 32:05)

(Efskin & Glomnes, 2019)

I tråd med en gjennomgang av personlig assosierte kjennetegn på trossamfunnet, viser førstet sitat at Caroline ramser opp det som er umodaliserte påstander om trossamfunnet. Ved bruken av ordet «får» blir medlemmene ilagt en avmakt i møte med trossamfunnet de tilhører. Dette formuleres som goder medlemmer ikke har tilgang til når de tilhører Jehovas Vitner, og blir derfor sett på som et onde. Det som kunne snudd formuleringen mer nøytralt eller til trossamfunnets fordel, er om ordet «får» hadde blitt byttet ut med «vil». Dette ville gitt medlemmene makten selv til å definere hva som er godt for dem eller ikke, hva de ønsker eller

ei. Dette kan settes i sammenheng med programledernes gjennomgående holdepunkt i podkastserien om medlemmer som frarøvet agens, mens agensen ligger hos lederne av trossamfunnet.

I det andre utdraget og som tidligere vist til under «Fremstilling av trosforestillinger», lanserer Caroline en mer positivt vinkla innstilling til Jehovas Vitner. Caroline sin uttalelse rettes mot det jeg tolker som relevant for den flytende signifikanten, sekter. Analysen viser at det legges tydelige føringer for hva dommedagssekter og deres ledere gjør. Dette kobles opp til og er med å forme den helhetlige forståelsen av sektbegrepet. Som en respons bygger Andreas videre det som blir en tydelig intertekstualitet. «Gulrot i enden av tauet» gir en assosiasjon til en levende skapning som er utstyrt med en form for falsk motivasjon for å få den til å løpe eller gå. Grunnen til at dette blir en falsk motivasjon er at en aldri når riktig frem til belønningen, men blir lurt å fortsette. Dette billedgjør en tankeløs tilstand hvor evnen til å forstå hva som skjer ikke er til stede. Sammenligningen setter ikke likhetstrekk mellom Jehovas Vitner og noen uten evne til å forstå, men formuleringen uttrykker en modal karakter av hva Andreas tenker om hvordan medlemmene blir behandlet. Koblingen initierer også en dimensjon hvor noen også må utstyre den som er uten evne til å forstå, med denne falske motivasjonen. Dette introduserer en begynnelse på et annet element som er gjengående i avhandlingens analyse. Programlederne ytrer en overbevisning at det er lederne som setter rammer som enten skremmer eller frister, det er lederne som utstyre medlemmene sine for å gi dem motivasjon. Trossamfunnetes medlemmer blir ilagt en makt og dominans i møte medlemmene deres. I sammenheng med dette utsnittet tolkes dette indirekte ettersom den intertekstuelle referansen henvender seg mot medlemmene.

Videre beskrives det hvordan medlemmer forholder seg til mennesker i og utfor trossamfunnet, i det tredje sitatet. Andreas går inn på hvordan det er å være utbryter av gruppen. Utdraget kan kobles mot den gjengående tanken om lederstyring, og en antagelse om at lederstyringen er strategisk utarbeidet. Å kalle det en «effektiv strategi» gir inntrykk av at dette forstås som en menneskelig utforming av trossamfunnet. Det utdyper antagelsen om at lederne konkret jobber for å utvikle strategier for å overbevise, beholde og styre medlemmer. Interessant her er beskrivelsen av «den fremste kritikken», og en påstand om at denne rettes mot Jehovas vitner behandling av fratredende medlemmer. Her trekkes også en intertekstualitet ved bruken av «psykologiske våpen». Våpen-referansen gir en beskrivelse av makt, og da også farlig makt. Ved innblanding av psykologi forstås det som en makt som styrer eller truer medlemmers psyke

og samvittighet. Det bygger videre på antagelsen om at lederne jobber strategisk for å beholde eller manipulere og styre medlemmer. Som respons til dette svarer Andreas igjen med en sammenkobling til verdensreligioner, da spesielt Islam som analysen viser er et gjengående fenomen. Ser vi til den flytende signifikanten «sekt» tolker jeg dette til formende for lytternes forståelse av begrepet, og islam en referanse som kobles sammen med begrepet. Ved å si "det er samme mekanismer, på en måte," spekuleres det i noe som indikerer likheter i ulike religiøse kontekster. Det fremsettes som en påstand, men av modal karakter da den blir begrenset av usikkerhet avslutningsvis. Uttalelsen antar at det eksisterer mekanismer innenfor både mindre religiøse grupper og større religioner som har til hensikt å kontrollere eller regulere individers atferd og tro, gjennom negative konsekvenser som overhengende trussel.

5.2.4 Negativ evaluering

Sitat 1:

Andreas: ... fordi det begås på en måte, kall det, jeg gjør sånn og jeg lager hermetegn, menneskerettighetsbrudd i omtrent alle religioner. Så man kan ikke bare ta Jehovas vitner som en symbolsak, synes jeg da. Så jeg synes det var en riktig avgjørelse å la dem beholde statsstøtten, men jeg synes likevel at man skal ta fra alle jeg mener at man ikke skal ha statsstøtte religion (19:21 – 19:39)

Sitat 2:

Andreas: Vi hadde noe som het «de unge spør - tilfredsstillende svar» som var vår ungdomsguide, og den har jeg på en måte lest sånn i etterkant og skjønt at det er jo ekstremt konservativt. Altså da, ta alle fordommer du har mot sekter og putte inn i en bok liksom. (26:30 – 26:49)

Sitat 3:

Andreas: ... det er ganske klare regler for at menn kan stå alene og snakke til menigheten. Kvinner kan stå på scenen, men de må være to og to, så blir man i en slags samtale. ... dette handler jo også da om det som står mye om i Paulus sine brev, i det nye testamentet, så er det jo en del sånn kvinnehatende, vil jeg kalle det da. (33:30 – 33:50)

(Efskin & Glomnes, 2019)

Etter en samtale om syttende mai og hvorfor Jehovas Vitner ikke forholder seg til nasjoner, bringer debatten om statsstøtte inn i samtalen. Her stiller Andreas spørsmål med tydelige modale karakterer rundt hvor vidt en religiøs gruppe som ikke forholder seg til en stat, skal motta støtte fra staten. Det poengteres at statsstøtten ble tatt fra dem og gitt tilbake, noe som bringer Andreas videre inn i en generell fremleggelse av statsstøtte til religioner. Utrykket "menneskerettighetsbrudd" er en direkte anklagelse som har utgangspunkt i internasjonal rett og menneskerettigheter. Anklagen og påstanden som jeg tolker her er av en tydelig modal karakter. Han kobler Jehovas Vitner og samtlige religiøse retninger opp mot straffbare handlinger. Bruken av uttrykket "jeg gjør sånn og jeg lager hermetegn" viser programlederens erkjennelse av en potensielt kontroversiell påstand. Ved å presisere «hermetegn» indikerer at han balanserer en plass mellom å stå for sin anklage, og ikke stå for den. Det blir dratt parallell til «alle religioner» noe analysen viser at er gjengående distansering fra religion som konsept.

I andre sitat går Andreas gjennom hvordan det var å vokse opp i trossamfunnet som barn. Han viser til flere deler som påvirket hverdagslivet, og samtlige er fortsatt knyttet til negative assosiasjoner. Dette utdyper han i ved å vise til sine erfaringer med egen litteratur og guide som de ble tildelt. Ungdomsguiden blir omtalt med en modal kategorisk karakter. Påstanden som også blir forsterket konkretiserer talerens ståsted. Ordet konservativ i seg selv er ikke en ett negativt ladd. Måten programleder bruker det på, viser dog en negativ assosiasjon tilkoblet begrepet. Dette kan også være med å forme eller bygge under forståelsen lytterne har av ordet. Ordet kan få nye dimensjoner og bli brukt i flere kontekster, i dagligspråket. Ved å si "alle fordommer du har mot sekter" ytrer Andreas en antagelse om at sekter generelt er tilknyttet fordommer eller negative holdninger. Antagelsen initierer også at programleder selv erkjenner fordommer overfor sekter. Dette sender oss inn til sekt som flytende signifikant igjen. Uttalelsen gir indikasjoner på at sekt er knyttet sammen med fordommer. Det legger til grunn en forståelse av negativ innstilling i møte med sekter. Ser vi til teorikapittelet, kan dette være underliggende grunner som påvirker at begrepet sekt er negativt ladd i dagligspråket. Antagelsen blir også rettet mot ungdomsguiden. Disse fordommene og negative assosiasjonene blir formulert med en påstand om at de er satt sammen til en bok, som er Jehovas Vitners ungdomsguide.

Mot avslutningen på episoden, vist i tredje utdrag, kartlegger Caroline at det har vært mye negativt vinkla innhold, og vil at Andreas skal fortelle noen positive erfaringer han har opplevd.

Han forteller i et kort avsnitt om en «ekstrem dugnadsånd» og at de tidlig måtte lære seg å stå foran et publikum, som begge deler fremsettes som positive forhold. Dette var altså opplevelser han ser tilbake på som positive erfaringer han har tatt med seg. Caroline bryter inn og formulerer et modalisert spørsmål: «*ikke for å dra positive ting til det negative, men fikk jenter og kvinner denne erfaringen?*» Selv om Caroline her formulerer et ønske om å ikke vende tilbake til den negative fremstillingen av trossamfunnet, så kommer de tilbake på dette sporet. Andreas responderer med å vise til en antagelse som Caroline har initiert i sin spørsmålsstilling, at kvinner ikke får snakke foran forsamlingen. Dette er noe han bekrefter, og han viser til Bibelen hvorfor det er slik. Det interessante her er den umodaliserte påstanden Andreas ytrer om innholdet i Paulusbrevene. Han gjør krav om at det er mye kvinnehatende innhold i Paulusbrevene. Analysen viser at han dog kompliserer påstanden delvis ved å si "vil jeg kalle det" som gir en mer modal karakter avslutningsvis. Dette viser en posisjonering overfor Paulusbrevene. Hans referanse til Paulusbrevene også retter kritikk mot flere trostilhørigheter ettersom brevene er aktuelle for flere trossamfunn. Distanseringen fra religion initierer en antagelsen om hva som er sannhet. Analysen viser tydelig at programlederne ikke holder det trossamfunnet tror, for sannhet.

5.3 #57 *The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints*

Episoden tar for seg trossamfunnet «The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints», også kalt Jesu Kristi kirke av Siste dagers hellige eller Mormonerkirken. Analysen viser at hovedvekten i introduksjonen belyser trossamfunnet historie, spesielt grunnleggeren og ledernes historie. Som en historiefortelling blir det gjort flere paralleller til fiktive fortellinger for å skape underholdning og relaterbare referanser. Dette viser analysen at utgjør en betydning for fremstillingen av trossamfunnet. Jeg vil bruke betegnelsen Mormonerkirken som referanse til trossamfunnet.

5.3.1 Negativ evaluering

Sitat 1:

Caroline: Hvite skjorter, et eget testament, og stiftet på læren til en fyr som gjentatte ganger ble anmeldt for svindel. Her er opprinnelseshistorien til mormonkirken ... (00:01 – 00:12)

Sitat 2:

Andreas: Gjennom sesongen så har vi jo på merkelige måter, ramlet innom mormonernes verden ... Og vi har jo The Kirtland Cult.

Caroline: Det er jo utbruddsgruppen da, den som sto bak oss noen grusomme mord på en hel barnefamilie.

Andreas: Helt ekstremt grotesk, men vi må bare si at alle mormonersekter er ikke like gærne ... det er likevel tuftet på noen skikkelig merkelige greier. (06:18 – 06:57)

(Efskin & Glomnes, 2021)

Dett første utdraget viser starten og åpning på episoden, hvor Caroline nevner til tre kjennetegn på Mormonerkirken. Det blir uttrykt og presenteres som oppsummerende for hva som skal bli introdusert i episoden. Analysen viser at dette er umodaliserte påstander om trossamfunnet. Det interessante å trekke frem av denne oppramsingen er det siste elementet som peker på svindel. Ved at Caroline legger dette frem som en umodalisert påstand, settes det likhetstegn mellom påstanden og sannhet. Caroline ytrer derfor at hun holder det for sant at læren er stiftet på en svindler. Det analysen viser at dog reduserer påstanden, er formuleringen «anmeldt», og ikke bruken av «dømt». Likevel innledes en negativ kritisk tilnærming til trossamfunnet allerede i første setning. Jeg ser også ordet «svindel» for definerende for resten av gjennomgangen, og peker mot den konkrete diskursen som er vist til og viser seg gjeldende videre.

Tidlig i episoden viser programlederne til forrige episode som omtalte utbrytergruppen «The Kirtland Cult», som andre utsnitt viser. Andreas presiserer at de ved flere anledninger har vært innom «mormonernes verden». Formuleringen initierer en tanke om mormonere som lever i egen sfære, noe som distanserer og grupperer dem. Jeg tolker ytringen av modal karakter da de «på merkelige måter har ramlet innom» den. Adjektivet «merkelige» indikerer en personlig posisjonering i sammenheng med innholdet som har vært aktuelt inn mot mormonerkirken. Han understreker at de referansene som tidligere er gjort ikke har det han holder for en naturlig kobling. Dermed etableres oppfatning av mormonerkirken som tilknyttet flere absurde moment. Referansen til The Kirtland Cult er en direkte måte de har vært innom Mormonerkirken tidligere. Som en oppsummering på denne utbrytergruppen vises det til «noen grusomme mord på en hel barnefamilie». Et interessant aspekt her er å se på hva denne ene oppsummerende

referansen gjør med helheten og assosiasjonene til mormonerkirken. The Kirtland Cult antas for å være grotesk, som grunngis gjennom å vise mord på barnefamilie. Andreas ytrer i denne sammenheng påstanden om at mormonersekte er «gærne». Ved å si at alle ikke er «like gærne» reduserer han ordet gærne, men fjerner ikke ordet og betydningen. Påstanden viser en modal karakter hvor den indikerer at den religiøse gruppen holdes for gærne eller litt gærne. I denne sammenheng kan det tolkes at ekstrem betydning av «gærne» likestilles med ordet «grotesk». Dette vil derfor også være et adjektiv som assosieres sammen med trossamfunnet. Både The Kirtland Cult og Mormonerkirken presenteres som sekter. Beskrivelsene som «grotesk» og «gærne» er beskrivelser som har betydning for episodenes flytende signifikant, og former lytternes helhetlige bilde av sektbegrepet. Det vi også ser her er en balansering mellom det å ekstremgjøre beskrivelsene sine, for så å rettferdiggjøre eller mildne formuleringene. Andreas ytrer at noe er ekstremt for så å mildne det ved å avkrefte at situasjonen ikke er «så ille», for så igjen si at hele trossamfunnet er «tuftet på noen skikkelig merkelige greier». Setningen legger føring for hvordan programlederne posisjonerer seg i møte med det som skal presenteres. Dette kan også være definerende for hvordan lytterne er innstilt for introduksjonen av trossamfunnet.

5.3.2 Fremstilling av ledere/medlemmer

Sitat 1:

Andreas: «Han var ikke like ram som godeste Forrest Gump vil jeg si da.» (09:35 – 09:39)

Andreas: Og Moroni, som du liker da, kom til Smith med en liten skattejakt, det første han fikk av den engelen var en liten rebus [...] Og dette skjedde 4 ganger, at han fikk nei, som er veldig sånn Asbjørnsen & Moe-eventyr-aktig, synes jeg da. [...] Men på det fjerde forsøket, fire år etter, så lyktes det endelig for unge Joseph. Og mens Smith da egentlig gikk og ventet på at han skulle få tak i de platene her, så var han helt fullstendig Askeladden altså i åsene rundt der han bodde. (15:03 – 16:23)

Caroline: ... det er noe sånn, jeg vet ikke, en sånn ung fyr, uten utdanning, hva gjør du for å hjelpe familien din? «jeg starter skattejaktsselskap da.» Det er nydelig (17:08 – 17:19)

Sitat 2:

Andreas: ... Og rapporter melder om da at det var helt fullstendig sirkus at det var masse tungetale, folk som var i transe, folk som rullet rundt på gulvet og det var liksom ikke noe orden på kristendommen og på religionen i Kirtland. Og som en frekk liten sirkusdirektør så fikk Smith svingt piskan og roet ned de religiøse gemyttene. Og i 1835 så har han fått kontroll på denne litt utagerende gjengen og etablert en ganske solid og stor mormonerbase. [...] Og i Jackson County så ble blant annet Joseph Smith rullet i fjær og tjære, som er veldig sånn Donald-metode å gjøre ting på (24:45 – 26:07)

(Efskin & Glomnes, 2021)

I presenteringen av Joseph Smith sin historie trekkes det intertekstuelle referanser. I sammenheng med fremlegget av Smiths tøffe barndom trekker Andreas referansen til den fiktive karakteren Forrest Gump. Sammenligningen mellom Smith som ung kommende religiøs leder og karakteren Forrest danner et bilde av Smith som delvis enkel. Den blir dog noe redusert ettersom Smith ikke blir sett på som «like ram». Den står fortsatt frem som en negativ parallell. Jamfør forrige utsnitt ser vi også at Andreas reduserer negative beskrivelser ved å ytre «ikke like». Det negative inntrykket som beskrivelsene gir står fortsatt frem som delvis gjeldende, selv om de er begrenset. Intertekstuelle referanser til fiktive karakterer og handlinger blir gjennomgående i Smiths narrativ. En handlingsreferanse analysen også viser er gjenstand for gjentakelse, er «skattejakt». I fortellingen om møtene Smith hadde med engelen Moroni trekker Andreas en sammenligning til et begrep som gir assosiasjoner til eventyr eller mer fiktive fortellinger. Skattejakt gir en oppfatning av at Smith ble gitt en slags gåte for å få tak i åpenbaringen. Andreas begrunner en innstilling til historien videre ved å sette Smith i en kontekst sammen med Asbjørnsen & Moe der Joseph Smith blir forstått som en versjon av eventyrfiguren Askeladden. Med utgangspunktet i at karakteren Askeladden er fra et oppdiktet eventyr indikerer dette en antagelse om at historien rundt Smith også er preget av oppdiktning. Askeladden som karakter har enkelte særtrekk som kan skape assosiasjoner til hvordan man tenker Joseph Smith er. Intertekstualiteten utdypes ved at Andreas sidestiller trossamfunnets opprinnelsesfortelling med norsk folkeeventyr av Asbjørnsen og Moe. Modaliteten, altså det subjektive forholdet Andreas ytrer ved å modalisere en påstand om at fortellingen om Smith er «Asbjørnsen & Moe-aktig», leder altså inn i en antagelse om oppdiktning. Carolines respons i

utsnittet som følger fortsetter visualiseringen av skattejakt inn i historien. Dette viser en bekreftende og felles forståelse av det som i denne analysen viser å være ukorrekt.

I andre sitat viser analysen at dett igjen blir gjort en referanse til The Kirtland Cult. Interessant her er hvordan Andreas legger frem en umodalisert påstand om kaotiske tilstander, ved å henvise til «rapporter». Påstanden og kildehenvisningen, selv om den ikke er konkretisert hvor kommer fra, indikerer en faktaopplysning om hvordan det var. Ordet «sirkus» er et beskrivende ord for kaotiske tilstander, samtidig som det gir en intertekstuell referanse til sirkus som substans og aktivitet. Sammenligningen gjør seg også mer gjeldende ettersom referansen tas opp og spesifiseres rundt beskrivelse av Smiths karakter. Denne kaotiske forestillingen blir også mer konkretisert ved at Andreas trekker frem «transe» og rulling på gulvet som elementer på uorden. Som nevnt bygges det videre på den intertekstuelle koblingen til sirkus. Joseph Smith blir sammenlignet med en «frekk sirkusdirektør.» Smith som svinger med pisker for å få kontroll på medlemmene underbygger det fremstillingen av lederen som er etablert tidligere i analysen. Smith vises som en kontrollerende leder, mens medlemmene blir beskrevet som «utagerende». Analysen viser også dette som en modalisert påstand, som i sin helhet uttrykker når Smith fikk kontroll. Modaliteten tolkes ut fra beskrivelsene av medlemmene som «litt utagerende» og det blandes inn en egen forståelse av hvordan tingenes tilstand var inn i faktaopplysningen. Jeg tolker også påstanden som initierende til en tanke om Smith som etablerte denne «basen» som et personlig ønske, noe han fikk kontroll over.

Andreas: ... det undergraver jo hans autoritet i gruppen ... Han sto på toppen. Hvis de andre hadde samme evner så var det jo ikke likevel ikke like stas. Så eneste løsningen til Smith det var der å få en superåpenbaring, så altså uppe gamet noe vanvittig da, der Smith gjorde det klinkende klart at han var profeten i gruppa og at det var han som skulle diktere liv og lære i mormonkirken. (23:45 – 24:11)

(Efskin & Glomnes, 2021)

Interessant her er hvordan analysen viser hvordan Andreas tenker at Smith ser på seg selv og sine medlemmer. I sammenheng med medlemmenes utvikling av åpenbaringer og andre spirituelle opplevelser fremlegges påstander av mer og mindre modale karakterer. Påstandene legges frem som Smiths meninger. Sammen med umodaliserte påstander, som «han stod på toppen» og «han var profeten» gjør Andreas krav på at dette var noe Smith holdt for sannhet.

Avsnittet bygger opp det Andreas initierer som en felles tanke om at Smith ser på seg selv som rettmessig autoritær leder. Dette kulminerer i uttalelsen om at Smith var «profeten» og skulle «diktere liv». Andreas tydeliggjør sin forståelse og innstilling til Smith som maktorientert og hans ønske om å styre mennesker.

Jeg ser det også for interessant å presisere ytringene «evner», «superåpenbaring» og «uppe gamet», da dette viser mer modale karakterer ved uttalelsene. Ved å omtale Smith og medlemmenes evner, rettes den spirituelle funksjonen eller handlingene direkte til, og utfra menneskene. Andreas forståelse av åpenbaringer blir gjort til en egenskap som menneske har og kan tilegnes. Superåpenbaring tolker jeg opp mot det som tidligere har blitt beskrevet som mer absurd og skilt fra normalen. Superåpenbaringen blir satt i likhet med å «uppe gamet». Analogien legger føringer om at dette ses som et spill, eller at Smith må spille bedre for å nå målet sitt om makt. Superåpenbaringen blir derfor et strategisk redskap som skal hjelpe Smith i maktkampen. Det ligger også her en underliggende antagelse om at Smith som leder fant dette på dette, altså at han ikke fikk det åpenbart. Dette svarer også til en fremlegging av ledere som manipulerende og strategiske i sin vei for å beholde eller få makten og medlemmer.

5.3.3 Fremstilling av trosforestillinger:

Sitat 1:

Andreas: Han da, han var jo i det eksperimentelle hjørnet på den tiden her, Smith, og introduserte også dåp for døde på dette tidspunktet. Kunne døpe døde folk.

Caroline: Altså, jeg synes jo det er bedre enn som lederen for Moonies-sekten som giftet bort sin døde sønn, så er det bedre enn å gifte, altså å døpe døde. Men det var veldig rart. (32:32 – 32:57)

Sitat 2:

Andreas P. Efskin: ... Men Young var også veldig pro slaveri og uttalte blant annet «at selv om vi tror på Bibelen så må vi også tro på slaveriet ...»

Caroline Glomnes: What?

Andreas P. Efskin: Ja, at «den fargede rase har vært utsatt for flere forbannelser. Forbannelser de selv har påført seg.» Hmm. Og dette gjøres også et stort poeng ut av i faktisk «Book of mormon» (teaterforestillingen). Denne holdningen til svarte mennesker, som ja, var helt forkastelig. Og det skulle nesten gå 100 år for mormonerne lot svarte mennesker og, være prester i menigheten. Så det er jo tuftet på ren rasisme mye av det mormonerkirken lærer og tro på. (40:07 – 40:41)

(Efskin & Glomnes, 2021)

I lys av Sektpoddens posisjonering og innstilling til det de definerer som sektledere, gjør de også rede for hvilke trosforestillinger som ble innført av lederne. I det første utsnittet fra analysen ser vi to dialoger som presenterer innføringer av Joseph Smith og av Brigham Young. Med bakgrunn i gjennomgang av Smith og hvordan han ser seg selv for å være øverst i hierarkiet med makt til å styre menneskers liv, beskrives han videre som eksperimentell. Mormonerkirkens trosforestilling om dåpshandling av døde settes derfor opp som noe som Smith gjennom eksperimentelle prosesser har kommet frem til. Det fremsettes som en umodalisert påstand, hvor «jo» markerer det jeg tolker som en selvbekreftende ytring. Påstanden gjør derfor krav på å være sann. Utrykket «eksperimentelle hjørnet» indikerer også en intertekstuell referanse som billedgjør det jeg tolker til at utdyper en personlige posisjonering. Joseph Smith blir omtalt som oppfinnsom, og blir derfor årsaken og utgangspunktet for trosforestillingen. Carolines respons på Andreas' fremlegg utgjør et enda tydeligere personlig ståsted i møte med trosforestillingen. Uttrykk som "jeg synes jo" markerer subjektivitet og mening. Caroline trekker paralleller til trossamfunnet «Moonies» og sammenligner dåp av døde med gifting av døde. Det kommer frem en kritisk tilnærming til begge deler, men hun holder den praksisen som skjedde i Moonies for verre. Caroline omtaler mormonerkirkens trosforestilling og praksis likevel som «rart». Ordleggingen initierer en forståelse og en sammenstilling mellom det religiøse og absurde. Interessant er også å se på hva utvalget av hvilke trosforestillinger som presenteres og sammenligningen med den, gjør med helhetsinntrykket av trossamfunnet. Ved å trekke frem eksempelet med dåp for døde vises det til mer virkelighetsfjerne og eksotiske eksempler. Carolines sammenligning tolker jeg til at gjør det som for utenforstående allerede oppleves som fjernt, blir enda fjernere.

Blant ledere av Mormonerkirken nevnes også Brigham Young, som vist i det andre utdraget. Hans ledelse omtaler mer de trosforestillingerne han etablerte og som er eller har vært sentrale for mormonerkirken. I dette utsnittet presenteres dystre elementer fra historien til Jesu Kristi Kirke av siste dagers Hellige. Utsnittet peker også på sektpoddens syn på ledere. Ved å trekke frem det som Andreas holder for forkastelig, setter de det forkastelige i direkte relasjon til Young som leder. Her ytres en trosforestilling hvor troen på Bibelen og troen på slaveriet ikke samsvarer, men står som viktige. Carolines respons «What?» ytrer en tydelig opprørt reaksjon og indikerer en avsky uttrykt gjennom et spørreord. Reaksjonen blir så bekreftet av Andreas og han og bruker den som grunnlag for å ta påstanden videre. Andreas ytrer umodaliserte påstander på vegne av Young. Dermed blir dette gjort krav på hva Young har sagt og ment og fremgår som direkte siteringer. Her trekkes også en referanse til oppstillingen «Book of Mormon», som blir omtalt flere ganger gjennom episoden. Det kommer frem at begge programlederne har en relasjon til forestillingen, og har oppgitt at en del av kunnskapen om mormonerkirken kommer fra oppstillingen. Som oppsummering på gjennomgangen en Youngs syn på slaveri og mormonerkirkens aksept av «svarte mennesker», konkluderer Andreas med det som står frem som en radikal umodalisert påstand. Han gjør her krav på at sannheten er at mormonerkirken er fundamentert på ren rasisme. Dette blir derfor en direkte anklage og tolkes som svært formende for fremstillingen av trosforestillingen og trossamfunnet i sin helhet. Anklagen står frem som svært belastende for helhetsinntrykket av trossamfunnet.

Andreas: «Og etter at man dør så havner man i et slags sjelerike, der man venter på å bli delt inn i en av 3 evige riker, og det er litt sånn valghatten i Harry Potter da for de som har sett det.» (44:19 – 44:30)

(Efskin & Glomnes, 2021)

Som analysen viser er intertekstualitet fremtredende i presenteringen av Mormonerkirken. I utsnittet ser vi dette, samt flere av elementene vi leter etter i en kritisk diskursanalyse. Påstanden om hvor man ender etter døden, som mormon, får en modal karakter ved formuleringen «et slags». I intertekstualiteten Andreas gjør med å referere til Harry Potter gir konkrete assosiasjoner. Henvisningen vil ha varierende grad av oppfatning gitt bakgrunnskunnskapen lyttere har til Harry Potter. Det som er en mer allmenn tilnærming, er at fortellingen om Potter er fiktiv, og vil derfor også kunne forstås som en underliggende antagelse om at sjelsrikene

regnes for oppfunnet. Analysen viser at referansen brukes som et humoristisk virkemiddel. For lyttere med mer bakgrunnskunnskap vil også referansen billedgjøre en avmakt mormonerne har i møte med døden og sjelsrikene. Intertekstualiteten og sammenligningen initierer den gjengående antagelsen om at de religiøse innholdet er oppdiktet.

5.4 #100 Brunstad Christian Church

Episoden presenterer Brunstad Christian Church. Jeg vil bruke Brunstad Christian Church eller forkortelsen BCC som referanse til trossamfunnet. Store deler av introduksjonen er med utgangspunkt i kritikk rettet mot BCC. Kritikken omtaler hovedsaklig økonomi og ledelsens forvaltning. Analysen viser at introduksjonen inneholder en variasjon av allerede publisert kritikk og personlig kritikk. Dette vurderes som formende for inntrykket som blir dannet av trossamfunnet. I tillegg til kritikk som kildebruk benyttes også BCCs egne hjemmesider som kilde.

5.4.1 Negativ evaluering

Caroline: Kritikken var massiv da en dokumentarserie angrep menigheten. Brunstad Christian church ble anklaget for homofobi økonomisk kynisme og varslerne sto frem og fortalte om sosial kontroll. Vi ser nærmere på saken og historien bak Norges eneste religiøse eksport ... (00:01 – 00:19)

Andreas: ... så kan dere gjøre følgende, glemme ostehøvel, binders, røntgenkontrastvæske, sprayboks og kunstgjødse og nå skal vi snakke om en åndelig eksportvare. Norges eneste sådan (Kjenningmelodi blir spilt av). Og på folkemunne så er denne eksportvaren bare kjent som, eller kanskje bedre kjent som Smiths Venner, men det offisielle navnet er da, som jeg har sagt et par ganger, Brunstad Christian Church. Og hvem er egentlig denne litt mystiske organisasjonen. (09:10 – 09:36)

(Efskin & Glomnes, 2023)

Utdraget viser episodens første setninger hvor det innledes med kritikken som er knyttet til den Brunstad Christian Church. Kritikken omtales også som massiv. Med denne introduksjonen viser analysen at de initierer en konkret inngang og tilnærming til det som nå skal gjennomgås. Det legges opp til at kritikken, som det poengteres at finnes mye av, skal være en gjennomgående rød tråd i episoden. Jeg tolker at omtalen av BCC som en eksportvare gir en

direkte assosiasjon til en vare som blir produsert i Norge. Varen beskrives som så populær at den er interessant for utlandet og derfor blir fraktet og solgt utfor våre landegrenser. Jeg tolker derfor dette til en intertekstualitet. Sammenligningen analyseres som et humoristisk virkemiddel. I formuleringen «Norges eneste religiøse eksport» blir det gjort et poeng ut av at dette ikke er noe som er vanlig for Norge. Andreas responderer på denne sammenligningen litt ut i episoden. BCC blir satt opp sammen med varer Norge er kjent for å produsere og eksportere ut av landet. Videre underbygger han denne forståelsen av trossamfunnet som eksportvare ved presenteringen av navnet de er kjent for. Andreas modaliserer en påstand ved å si «de på folkemunne kanskje er bedre kjent som.» Det blir antatt at de fleste kjenner til og omtaler trossamfunnet som Smiths Venner. Analysen viser derfor at «folkemunne» tilsier en forståelse av en hverdagsspråklig negativ innstilling til trossamfunnet. Jeg tolker at programledernes bruk av navnet og det å anta at dette er det som blir brukt i vanlig omtale, gjøre BCC til en avmakt og gir definisjonsmakten til folkets felles forståelse. I analysen ser vi også det modaliserte spørsmålet som ytres til slutt. Modaliteten kommer frem i beskrivelsen «mystisk». Andreas mystifiserer trossamfunnet som innledning til videre gjennomgang. Jeg tolker dette sammen med den negative adjektivbruken som er et gjennomgående fenomen i analysen, og er et av grunnlagene for kategorien «negative evaluering» av.

5.4.2 Fremstilling av ledere/medlemmer

Analysen viser at store deler av innholdet er kritikk mot trossamfunnet. Kritikken omfavner i store deler lederne av trossamfunnet, men også medlemmene. I min analyse ser jeg at ved å rette kritikk mot ledere, sier dette også noe om medlemmene som er mer eller mindre underordnet. I materialet om BCC ser vi at dette skjer, men også kritikk mer direkte rettet mot medlemmene. I første del av kommende utsnitt viser Caroline til en teaser, også kalt pilotepisoden for hele Podkast-serien. Denne lagde de i sammenheng med at de lagde noen episoder for å se om dette var noe folk ville lytte til i en vurdering av fortsettelse. I denne pilotepisoden, som også henviser til i «5.1 Sektpoddens sekt-definisjon», på bare noen få minutter nevnes Smiths Venner, eller Brunstad Christian Church, med navn. Dette gav reaksjoner trossamfunnet, noe Caroline gjør til ett poeng i episoden.

Sitat 1:

Caroline: Caroline og Andreas tenker ikke så mye mer på denne teaseren før telefonen til Andreas plutselig blir rødglødende, et lite intenst koordinert angrep er underveis. Meldinger renner inn og telefonsamtaler gjennomføres, noen er ikke fornøyde med å bli nevnt i sammenheng med navnet Sektpodden. Og noen er Brunstad Christian Church, også kalt Smiths Venner. Argumentene dreier seg stort sett om at dette er «mobbing og spørsmålene er krasse» og «hva i alle dager gjør en så ordentlig og rettskaffen menighet i en slik sammenheng.» (04:45 – 05:23)

Caroline: ... altså så vi må jo faktisk innrømme at vi lot oss jo bli truet til stillhet. Vi lot oss sensureres først, fordi vi ble jo ganske satt ut av at når vi, vi nevnte dem i teaseren og så var det så store følelser og vi hadde ikke begynt engang, vi har ikke begynt og vi hadde ikke kommet med noen ting. (32:18 – 32:42)

Sitat 2:

Andreas: ... og etablering av nedre Brunstad gård da, et samlested for samvær og dugnadsarbeid. Og her deler det også mange likhetstrekk med Jehovas Vitner, mine gamle venner, som også da bygger møtelokaler på dugnad, skråstrek, utnyttelse av arbeidere. Stryk det som ikke passer. (23:41 – 23:56)

Sitat 3:

Caroline: I 2012 publiserte Aftenposten en sak der de viste et klipp av Kåre Smith som langet ut mot medlemmer som ikke donerte nok penger. Og i tillegg så har det jo blitt rettet kritikk mot bruken av barn og unge i dugnadsarbeid også. ... men da kom det også fram at godeste Kåre Smith hadde tatt et utbytte på, jeg lurer på om det var ja 15, 16, 17 millioner til seg selv, og det er jo kanskje litt mistenkelig ... (26:42 – 27:24)

Andreas: Og det er «shades» av Jan Hanvold ja, altså denne pengegriske predikanten rett og slett, som også da sitter og tyner penger ut av folk som kanskje ikke har så god råd. (28:17 – 28:29)

(Efskin & Glomnes, 2023)

Det kommer frem hvorfor de har valgt å se tilbake til pilotepisoden i det jeg tolker som en beskrivelse, og former en antagelse om medlemmene i trossamfunnet. Caroline kommer med en påstand om at Andreas ble utsatt for et «koordinert angrep». Angrepet blir skildret med en «rødglødende» telefon. Beskrivelsen underbygger en ekstremgjøring av hendelsen. Analysen viser også at Caroline ytrer seg på vegne av medlemmene gjennom påstanden om at «de ikke er fornøyde». Det analysen viser i neste avsnitt er det jeg tolker som en anklage. Dette velger jeg å belyse da det påvirker antagelsen som blir bygget opp i løpet av episoden. Jeg tolker antagelsen til å vise to dimensjoner. Beskrivelsen av angrep, og programlederne selv som truet til stillhet danner et inntrykk av medlemmene som drastisk handlende. Det som også er interessant å trekke frem i denne skildringen, er hvordan programlederne inntar offerrollen, mens medlemmene ses for å være mer urimelige, da podkasten ikke hadde omtalt de med annet enn navn. Likevel står programlederne frem som modige og som vinnende part da de trosser «truslene» og likevel gjennomfører episoden og introduksjonene av det de definerer for å være sekt. Den umodaliserte påstanden om at angrepet var koordinert indikerer en antagelse om at dette ikke er medlemmenes spontane reaksjon, men at ledelsen går drastisk til verks til angrep mot Sektpodden.

Som tidligere nevnt dreier store deler av introduksjonen seg rundt kritikk av økonomistyringen innad i trossamfunnet. Dette ser vi i det andre utdraget. Andreas kommer da inn på samlingsstedet til BCC i Melsomvik. Innblandet i dette viser Andreas til personlig erfaringer. Hans tidligere tilhørighet blir referert som hans «gamle venner», og blir sagt med en ironisk undertone. Sammenligningen er med på å gjøre BCC og Jehovas Vitner likere. Den indre intertekstualiteten er også med å bekrefte og legitimere påstandene som blir lagt frem. Andreas kommer også med det som analysen markerer er en påstand. Formuleringen «dugnad skråstrek utnyttelse» impliserer at det ser ut som dugnad egentlig er utnyttelse. Modaliteten kommer frem i hans egen respons til påstanden om å «stryke det som ikke passer.» Dette er en sterk påstand hvor jeg tolker at Andreas legger til at lytteren skal forstå at det ene er riktig. Andreas trekker også sammenligning med Jehovas Vitner som jeg tolker at gir påstanden en bekreftende dimensjon fra et innenfra-perspektiv. Den personlige tilnærmingen analyserer jeg som formende og svarende til det inntrykket av religiøse ledere som er dannet. Det er også interessant at Andreas henvisning til «arbeider» og ikke trosmedlem eller Smiths venn. Dette indikerer en forståelse av medlemmene som begrenset eller kategorisert som arbeidere i trossamfunnets sammenheng.

I siste del av utsnittene fra episoden vises det til en nyhetsartikkel som fremstiller trossamfunnets leder Kåre Smith. Henvisningen er til et klipp hvor han, som det blir beskrevet, «langet» ut mot medlemmer som ikke gav nok pengegaver. Sammen med omtalen av Kåre Smith, refereres det også til kritikk av barn og unge som gjør dugnadsarbeid. Sammensetningen av kritikker tolker jeg som formende for et helhetlig inntrykk av lederen. Caroline initierer videre en ironisk tone hvor hun blander inn det positivt beskrivende adjektivet «godeste» sammen med kritikk som kommer frem gjennom en modalisert påstand. Påstanden om utbyttet Smith gjorde viser flere modale markører. Caroline ytrer at hun «lurer på om» før hun kommuniserer en usikkerhet ved å ramse opp noen beløp, og konkluderer «kanskje litt mistenkelig». Denne fremleggingen analyseres som en antagelse om Kåre Smith som gjør pengebedrageri. Omtalen spilles videre på i Andreas' respons. Han sammenligner Kåre Smith med predikanten Jan Hanvold fra TV-kanalen Visjon Norge. Oversatt til norsk omtales Smith som skygger av TV-predikanten. Interessant her er rekken med påstander analysen viser blir knyttet til Hanvold. Først beskriver Andreas predikanten som «pengegrisk», som gir konkrete assosiasjoner til en person som oppfattetes som svært pengeorientert og slø. Han omtales som «sittende og tyner penger ut av folk». At han beskrives som sittende gir en forståelse av latskap og standhaftighet. Dette sammen med at han presser folk for penger, som også poengteres som folk som «ikke har så god råd». Påstanden beskriver Hanvold i svært negativ forstand og han fremsettes som en bedrager. Interessante her er at Hanvold ikke blir presentert i noen forbindelse med en konkret sekt, men kun som en predikant. Sammenligningen tolker jeg derfor som beskrivende av hvordan programlederen ser lederskikkelser i religion generelt.

5.4.3 Fremstilling av trosforestillinger

Som tidligere nevnt er den største delen av introduksjonen med utgangspunkt i kritikk og pengebruk. Jeg har også tidligere gått gjennom det som i analysen utkrystalliserte seg som negative evalueringer. Dette er noe som gjennomlyser samtlige deler av analysen, og derfor også fremstilling av trosforestillinger.

Sitat 1:

Andreas: BCC ble jo konfrontert med disse anklagene på det store pengefokuset og svarte som følgende: «vårt fokus er å spre det evangeliet vi har fått tro på og for å lykkes med det så trenger vi en solid og god økonomi. Vi driver misjon og har bygget opp

stevnesteder i mange land for gavene vi mottar og vi ønsker å tilrettelegge for gode oppvekstvilkår for barn og unge. At fokuset på penger er stort i BCC stemmer ikke med vår virkelighetsoppfatning, men vi har fokus på å få mest mulig ut av de kronene vi mottar fra våre givere.»

Caroline: Altså de Youtube-klippene jeg har sett og det er jo selvfølgelig bare en del av et veldig stort budskap, men det hører ikke hjemme i noen menighet mener jeg da. Jeg synes det er ganske drøye ting som blir sagt der om at Gud skal ha pengene dine, og det er forskjell på fattig og rik og så videre. (27:26 – 28:17)

Sitat 2:

Andreas: Finansavisen skrev i 2022 en artikkel med overskriften «homovasking til 3,2 milliarder.» (14:06 -14:14)

Caroline: på hjemmesiden ... på ofte-stilte-spørsmål om BCC, svarer de: BCC respekterer alle menneskers rett til å ta personlige valg i henhold til de rettighetene samfunnet har fastsatt, og mener at alle mennesker er elsket av Gud uansett rase, kjønn eller seksuell legning. Samtidig mener vi at Bibelen har fastsatt ekteskapet mellom mann og kvinne ...

Andreas: Og dette er jo en sånn man kaller en sånn eufemisme, en måte å skjønne sitt syn på homofile på. For jeg kjenner jo dette veldig godt fra Jehovas Vitner, de har jo en egen animert film på Jehovas Vitner sine hjemmesider. Hvor det handler om at hvis du hvis du er homofil, altså det er en lignelse, du kommer ikke gjennom en sikkerhetskontroll på et fly hvis du har med deg ulovlige substanser. Og i Jehovas Vitner så kommer du ikke inn i paradiset hvis du da har homofili i bagasjen, men de sier også, og bruker de ordene som «vi hater ikke homofile, vi bare, vi liker ikke så godt det de gjør med hverandre.» (15:19 – 16:27)

(Efskin & Glomnes, 2023)

I begge delene av utsnittet viser analysen at programlederne lar BCC selv komme til ordet i forbindelse med kritikk som er rettet mot dem. Som vi ser i første utdraget, siterer Andreas BCCs respons på kritikken om pengebruk. Andreas poengterer også at dette er anklager som er

rettet mot trossamfunnet. Ved å ta med dette inkluderes et innenfra-perspektiv hvor konkrete kilder tilknyttet og som forklarer hvordan trossamfunnet selv stiller seg i saken. Det som dog er interessant er Carolines respons på denne siteringen. Caroline formulerer her det som kan defineres som en kategorisk modalisert påstand, ettersom hun helt konkret sier at «det ikke hører hjemme i noen menighet». «Mener jeg» uttrykker den modale karakteren i påstanden. Påstanden ytrer en negativ evaluering av hva som er greit og hva som er problematisk fra religiøse hold. Det peker derfor utover trossamfunnet og mot religion generelt. Det blir også fremsatt sterke påstander om at dette er «ganske drøye ting». Det indikerer en negativ evaluering av trosforestilling om Gud og penger. Det viser en forståelse av trossamfunnets trosforestillinger som ikke-holdbar. Først gir de plass til at trossamfunnet kan nøytraliseres i sammenheng med en del av kritikken, men responsen tolker jeg som en umyndiggjøring av BCCs forklaring. Dette gjør som også er tolket frem tidligere, trossamfunnet til en avmakt i møte med argumentene og meningene til programlederne.

Videre i det andre sitaet viser analysen et konkret eksempel på kildebruk direkte fra nyhetsmedier. Dette er et konkret eksempel på kildebruk direkte fra nyhetsmedier. Saken omtaler BCCs stevnearena som ble skilt ut fra trosretningen, og ble lagt under en livssynsnøytral stiftelse grunnet motstand. Jeg tolker det at de velger å belyse saken, til å aktualisere tidligere kritikk som BCC har behandlet og endret. Dette står i sammenheng med at programlederne fremstiller trossamfunnets syn på likekjønnede forhold. Analysen viser at overskriften «homovasking til 3,2 milliarder» gir to veldig tydelige signaler. Det ene belyser trosretningens stilling til likekjønnet samliv. Dette synet blir også satt til det ekstreme da jeg tolker dette til å pålegge BCCs en mening om at det skal «vaskes» bort, som om at de rent konkret kobler dette opp mot noe som trenger å vaskes. 3,2 milliarder indikerer at det er mye penger i omløp, noe som underbygger det programlederne nevnte som kjennetegn på sekter i med økonomisk utpressing og utnyttning. Dette store pengebeløpet sammen kan også gi begrepet «homovasking» en større dimensjon. Jeg tolker overskriften til å si at BCC bruker penger på å fremme deres syn på homofilt samliv. Det er også interessant å se på hvor vidt Finansavisen er en relevant kilde å ta med i behandlingen av presenteringen av trossamfunn. Det kan tolkes til at programledere vektlegger og ønsker å belyse kritikk, særlig med et økonomisk perspektiv. Igjen viser analysen at sterke påstander står frem som negativ evaluering av trosforestillingene. Andreas' påstand om at trossamfunnet skjønner og eufemisme initierer en forståelse at BCC parafraserer støtende og ubehagelige meninger, til noe som gir en mildere fornemmelse.

Analysen viser videre at Andreas bruker personlige erfaringer som sammenligning. Lignelsen han trekker frem fra hukommelsen parallelliserer det å være homofil med det å ha med seg ulovlig bagasje på fly. Påstanden om at man ikke kommer til himmelen dersom man har homofili i bagasjen gjør krav på at dette er en felles oppfatning innenfor trossamfunnet. Igjen poengterer programlederen at deres sterke meninger blir omformulert for at det ikke skal støte. Disse delene viser analysen at bygger på en antakelse om at det BCC sier er bortforklaringer av dypt problematiske syn. Sammenligningen og valget av å belyse BCC sitt syn på ekteskap viser til podkastens fremstilling av trosforestillinger, men også den gjengående negative evalueringen. Jeg tolker det for å være et samfunnsengasjerende tema som mange har en relasjon til, og en mening om. Analysen viser at det kommer tydelige modale ytringer i sammenheng med gjennomgangen, og som underbygger distansen programlederne skaper mellom sine egne meninger og religiøse tilnærminger.

I begge delene blir trossamfunnets stemme møtte med negativ evaluering. Det som kunne ha potensialet til å fungere som en nøytraliserende faktor og et innenfra-perspektiv, blir farget av negativ evaluering og derfor ikke tatt på alvor.

6 Drøfting

Jeg har nå presentert funn jeg har gjort gjennom analyseprosessen, der funnene i lys av teori legger grunnlag for drøftingen. Jeg har i noen sammenhenger påbegynt en drøfting, noe jeg etterstreber å ta opp og bygge videre på i dette kapittelet. Kapittelet søker å svare på problemstillingen, samt sy sammen teorien og tidligere forskning inn med funnene i analysen.

Som det ble innledet med i metodebeskrivelsen beskriver Skrede (2017) at målet med en kritisk diskursanalyse er å studere sosiale implikasjoner i språkbruk. Å blande inn begreper som maktstrukturer inn i analyse av en podkast som primært skal være et underholdningsmedia, kan høres drastisk ut. Likevel kan vi, som Toft (2021) framstiller, se at medialiseringsteorien peker på mediene som kapable til å gjøre samfunnsendringer. Derfor vurderer jeg Sektpodden som media til å, i større eller mindre grad, være gjenstand for påvirkning av hvordan vi tenker og snakker om sekter og religion. Skrede (2017) viser også til at ideologier normaliseres og eventuelt presenteres som beste innfallsvinkel. Jeg tolker det for å ilegge Sektpodden bestemte ideologier, da dette ikke kommer til syne. Måten jeg tolker begrepet ideologi i denne avhandlingen er knyttet til spesifikke måter å snakke om sekter på. Dermed tillegger jeg ikke Sektpodden konkrete ideologiske underliggende, men tolker det mot den gjennomgående diskursive tilnærmingen til trossamfunnene og religion øvrig. Før jeg tar for meg den strukturerte gjennomgangen ser jeg tilbake til problemstillingen som lyder:

Hva slags diskurs anvender Sektpodden i sin fremstilling av Jehovas Vitner, Mormonerne og Brunstad Christian Church? Hvordan kommer den til uttrykk og har episodene potensialet som undervisningsverktøy?

Jeg har allerede etablert min kategorisering av diskursen i episodene som en *bedrageri-/manipulasjonsdiskurs*. Jeg valgte å presentere denne kategoriseringen før jeg gikk inn i detaljene for å sikre at leserne av avhandlingen kan følge min vurderingsprosess. Det er viktig å påpeke at denne kategoriseringen ikke stammer fra et etablert teoretisk rammeverk, men jeg anser den likevel som gyldig ettersom analysen støtter opp under den. På samme måte presenterer jeg nå funnene, slik at leseren i videre lesning skal kunne forstå og vurdere analysen i lys av denne diskurskategoriseringen.

6.1 Kritisk diskursanalyse av sektpodden

Som jeg tidligere har vist til snakker Philips og Jørgensen (2019) om nodalpunkter og flytende signifikant. I funnene viser jeg til analysen som kategoriserer begrepet sekt som en flytende signifikant. Dette vil si at begrepet står som et element eller tegn, som underveis blir utformet og får nye perspektiver. Elementene regnes for å være åpne for tolkning og kan fylles med ulike meninger. Helhetsinntrykk av begrepet er derfor hele tiden i utforming når det tilegnes nye relasjoner og sammenlignes med ulike innfallsvinkler (Jørgensen og Philips, 2019, s. 39). Dette viser analysen at skjer både direkte og indirekte. Først og fremst tar jeg et lite blikk ut over de tre episodene som denne avhandlingen omtaler. Ser vi til podcast-seriens liste av episoder og med tanke på navnet som serien bærer, blir sekt-betegnelsen allerede her formet noe. Betegnelsen blir satt sammen med mange ulike religiøse grupper og andre samfunnsgrupper. Jeg tolker dette slik at begrepet "sekt" blir tildelt en forståelse som strekker seg langt utover det som tradisjonelt er definert i faglige sammenhenger. Ser vi tilbake til avhandlingens avgrensing gjelder dette også for de utvalgte trossamfunnene. Jehovas Vitner, Mormonerkirken og Brunstad Christian Church blir alle koblet til sektbegrepet. Ser vi til en religionssosiologisk faglig sammenheng definerer Furseth og Repstad (2023) sekt på andre betingelser. I deres definisjon av sekter hvor de kategoriserer trossamfunn på en skala mellom ytterpunktene kirke og sekt, kan det tenkes at samtlige av avhandlingens omtalte trossamfunn treffer en plass mellom ytterpunktene, nærmere det de kaller for denominasjon (Furseth og Repstad, 2023, s. 319). Som eksempel kommer det ikke frem i analysen at sektene omtales som totalt fraskilt fra samfunnet. Analysen viser at det er Jehovas Vitner som i størst grad blir presentert som begrenset og fraskilt fra samfunnet. Dette tolkes ut fra beskrivelsene om trossamfunnets som ikke forholder seg til nasjoner og blir fratatt muligheten av å feire nasjonale og personlige merkedager. Jeg vil gå inn på fratakelsen som blir beskrevet senere i drøftingen. Ser vi til Dawson (2006) som skiller mellom kult og sekt fra et annet perspektiv innenfor religionssosiologi, kan det argumenteres annerledes. Her pekes det på at gruppedannelse skapt av vekkelse, ofte har sitt utspring fra større hovedgrupper. Disse kategoriseres som sekter, og her vil flere gå inn under betegnelsen (Dawson, 2006, s. 23). Analysene av episodene viser at trossamfunnene blir koblet direkte eller indirekte til kristendommen. Og som presentert i funnene svarer deler av sekt-definisjonsavklaring til Sektpodden med de religionssosiologiske definisjonene. Som også er diskutert i funnene presenterer Sektpodden en definisjon de tilskriver kritikerne, men som analysen også viser er en gjengående tilnærming programlederne

har i presenteringen av trossamfunnene. Denne kritiske tilnærmingen svarer til Ringnes og Ullands (2014) belysning av sekter som negativt fremstilt i media. Dette underbygger også den negativt ladde assosiasjonen sektbegrepet har i dagligspråket, jamfør Skoglund (2008) og Furseth og Repstad (2023).

6.2 *Sektpoddens sekt-definisjon*

Jeg har sett på hvordan Sektpodden definerer sekt-begrepet. «Sekt» kategoriseres i min oppgave som den flytende signifikanten, og vi ser at den formes og gjør seg gjeldende i alle elementene i analysen. Tidligere i oppgaven har jeg beskrevet at i prosessen med analyse materialet, markerte jeg ut hvor det kom frem negativt adjektivbruk. Dette har vært formende for den negative evalueringen, i tillegg til at det også viser seg gjeldende for det totale bildet av sekter. I flere tilfeller viser analysen at negativt ladde adjektiver går igjen i forbindelse med fremstilling av leder og medlemmer, fremstilling av trosforestillinger, sektbetegnelse og i evaluering av sekter og religion. Det brukes adjektiver som «merkelig», «gærne» og «grotesk». Dette går derfor igjen som en rød tråd og skaper en kritisk distanse, noe som gir direkte negative inntrykk av trossamfunnene. I det som presenteres som pilotepisoden blir sekter forklart med adjektivet «bisarr». Adjektivet og bruken av det i åpningsordene for podkast-serien legger føringer og forventninger om negativ kritisk tilnærming. Bruken av «bisarr» forsterker eksisterende fordommer og stereotypier om sekter som noe merkelig eller avvikende. De «bisarre sektene er også uttalt som «uttallige» noe som gir et inntrykk av at det finnes veldig mange fler enn vi tror eller vet. Sektene blir også plassert «der ute», noe som skaper en distanse som gjør det vanskeligere å forstå kompleksiteten i hver sekt og dens medlemmer, og oppmuntrer til å se dem som noe annerledes og fremmed. Det gir inntrykk av at disse gruppene er eksotiske og avvikende, noe som forsterker kritikken og synliggjør fordommer.

Videre i den markerte sektdefinisjonen som programlederne går gjennom, uttales det: *Dominerende og ofte manipulerende ledere, liten gruppe, sterk sosial kontroll, økonomisk utnyttning av medlemmer, kan også være i form av arbeidskraft* (Efskin & Glomnes, 2023). Dette står frem som utgangspunktet for diskursen som analysen viser at gjør seg gjeldende i episodene, og som jeg kategoriserer som *bedrageri/manipulasjons-diskurs*. Som Nordelle (2006) peker på i sin definisjon får en manipulator andre til å handle på måter som er fordelaktig for seg selv, og de som blir utnyttet ikke er klar over det. Dette samsvarer med flere av analysene som er presentert i funnene. Jeg ønsker å klargjøre at jeg benytter manipulasjonsteori mot

analysen av Sektpoddens diskurs, ikke som et verktøy for å faktasjekke om de nevnte trossamfunnene faktisk kan kobles til definisjonen. Jeg tror denne tilnærmingen kan støtte opp under min tolking, og analyseringens diskurskategorisering. De elementene som utmerker seg peker mot denne definisjonen, og derfor trekkes den inn. Dette vil jeg se nærmere på for å kunne trekke holdbare konklusjoner. Jeg går derfor videre inn i de elementene jeg har delt funnene inn i.

6.3 Fremstilling av ledere/medlemmer

Som en direkte overgang fra manipulasjonsteori inn mot Sektpodden begynner jeg med elementet som er tettest knyttet opp mot dette. Som nevnt, viser analysen bedrageridiskurs som sentral. Dette viser seg spesielt relevant i forbindelse med fremstilling av ledere og medlemmer. I episodene observeres det en gjennomgående kritikk av lederne i de ulike trossamfunnene. Dette inkluderer beskrivelser av deres autoritære fremtreden, økonomiske styring og behandling av medlemmer. Kritikken av lederne, spesielt i forhold til økonomisk styring og manipulering av medlemmer, er tydelig og gjentas flere ganger i alle episodene. I episoden om Jehovas Vitner ser vi beskrivelser som skremmende, strategiske, fristende og indirekte kontrollerende. Episoden om Mormonerkirken kommer det frem eventyrlige sammenligninger, der lederen også blir fremstilt som en «frekk liten sirkusdirektør som svinger med pishen» (Efskin & Glomnes, 2021) og påstander om lederens ønske om å kunne styre menneskers tro og liv. Young blir som vi har sett uttalt som leder med rasistiske holdninger. I episoden beskrives også trosmedlemmene som utagerende, noe som kommer spesielt til syne i episoden om BCC. Episoden omtaler medlemmer som angripende og truende, men styrt og utnyttet av ledere som bedrar og har økonomiske insentiver. Denne korte oppsummeringen av episodene indikerer en felles oppfatning blant programlederne om de negative aspektene ved disse trossamfunnene. Det blir påpekt hvordan lederne bruker forskjellige strategier for å manipulere og kontrollere medlemmene. Gjennom beskrivelser av hendelser, som angrepene på programlederne etter pilotepisoden, gir programlederne et innblikk i hvordan de selv opplever press og motstand fra trossamfunnet de kritiserer. Dette bidrar til å styrke deres troverdighet og appellerer til lytterne.

Gjennom analysen og som presentert i funnene har jeg kartlagt de analysekomponentene som står frem som sentrale. I forbindelse med fremstilling av ledere kommer det tydelig frem bruk av modaliteter, som indikerer graden av sikkerhet eller usikkerhet i uttalelsene. Dettet tolkes

for å formidle programlederne sine virkelighetsoppfatninger på en subtil måte. Som eksempelvis i sammenheng med BCC blir det formulert «jeg lurer på om det var...» Dette legges frem med det som står frem som påstander. Påstandene og modalitetene står ofte i en kombinasjon med en negativ sammenheng, som bidrar til å forme lytternes forståelse av trossamfunnene. Det gjør også rekken av umodaliserte påstander som står frem som direkte og indirekte talende om lederne. I episoden om Jehovas Vitner har jeg pekt på sitatet som omtaler forholdet til feiring, og at medlemmene ikke «får feire». Her ser vi en direkte beskrivelse av medlemmer som er frarøvet mulighet. Dette indikerer også en indirekte forståelse av lederne som begrensende og dikterende overfor medlemmene. I en annen sammenheng gjør Andreas krav på hva Smith, i episoden om Mormonerkirken, holdt for sannhet. Ved å si «han var på toppen» og «han var profeten», kommer det frem at Andras uttaler seg på vegne av Smith. Han ilegger Smith meninger og holdninger overfor trossamfunnet. Disse umodaliserte påstandene står også ofte i en negativ sammenheng. Dette har en betydning for den helhetlige forståelsen av trossamfunnene som blir beskrevet. Ettersom disse også er satt i forbindelse med sektbegrepet, har dette også en negativt assosierende innvirkning på sektforståelsen.

Noe av det som kommer tydeligst fram, spesielt i episoden om mormonerkirken er intertekstualitet. Gjennom intertekstuelle referanser til kjente historier eller personligheter, som Forrest Gump eller Asbjørnsen & Moe-eventyr, forsøker programlederne å belyse eller sammenligne situasjoner i trossamfunnene for å gjøre dem mer underholdende, forståelige eller illustrative for lytterne. I disse sammenhenger viser analysen til det som Skrede (2017) kategoriserer som verdibaserte antagelser, hvor det indirekte legges føring for hva som ikke er sannhet, men oppdiktning. Dette bidrar til å forsterke bestemte oppfatninger eller inntrykk. I episoden om Jehovas Vitner beskriver Andreas medlemmer med «gulrot i enden av tauet» (Efskin & Glomnes, 2021). Dette svarer til det bildet Sektpodden maler av forholdet mellom medlemmer og ledere, altså at medlemmer er utstyrt av ledere til å gjøre ting som er til fordel for lederen selv. I bildets tilfelle vil dette være å gå fremover. Sammen med referansen til sirkusdirektør i episoden om mormonerkirken er disse intertekstualitetene formende for forståelsen av forholdet mellom medlemmer og ledere, og derfor tydelig sier noe om dagsaktuelle situasjoner, som bygger på den nevnte bedrageri/manipulasjons-diskursen. Dette kan belyse det Tomas Robbins (2001) peker på. Han viser til at sekter og sektbegrepet ofte blir satt i forhold til overdrevne påstander, som hjernevasking. Dette danner en forståelse av sekter og sektbegrepet som destruktive grupper (Robbins & Zablocki, 2001, s.73). Intertekstuelle

referanser som påvirker på andre måter, kommer frem i fortellingen om Joseph Smith i episoden om mormonerkirken. Her blir det gjort referanser til Forrest Gump, Asbjørnsen og Moe, Askeladden, skattejakt og Donald. Beskrivelsene påvirker forståelsen av lederen i den grad at de initierer en fiktiv relasjon til fortellingen, men også i negativ forstand snur trossamfunnets fortelling til humor og underholdning. Disse peker mer på forståelsen av historien som fiktiv og oppfunnet. Dette er en tilnærming som viser seg gjeldende i de andre delene av analysen også.

Jamfør episoden om Jehovas Vitner ser vi også en henvising til Islam i fremstillingen av ledere. Her settes frem likheter mellom utbrytere og medlemmer av Jehovas Vitner med muslimer. Det uttales at trossamfunnene bruker like mekanismer for å holde på medlemmene. Mekanismene som refses til er effektive strategier og psykologiske våpen. Denne intertekstualiteten hvor Islam blir gjort til sammenligningsgrunnlag vil jeg gå mer inn på i neste delkapittel.

6.4 Fremstilling av trosforestillinger

Hva trossamfunnene tror på, hvilke fortellinger holder de for sannhet, hva skriftene sier om livet og hvordan medlemmene skal leve, er elementer av trossamfunnene som blir belyst av Sektpodden. I episoden om Jehovas Vitner beskrives programlederne trosforestillingerne som bokstavelig og absurd, og de sammenlignes med lignende tro i andre religioner. I episoden om Mormonerkirken fokuserer programlederne på trosforestillinger og praksiser som kan oppfattes som ekstreme eller kontroversielle, som for eksempel dåp for døde og tidligere støtte til slaveriet. Fremstilling av trosforestillinger i episoden om Brunstad Christian Church trekker de frem det pengebruk og synet på homofili i tråd med fremstilling av trosforestillinger. Innholdet som fremstiller trosforestillingerne i episodene, er ganske ulikt hverandre. Det er allikevel noen likheter hvor episodene om Jehovas Vitner og BCC omtaler synet på homofili.

Tilbake til avslutningen i forrige delkapittel hvor det henvises og sammenlignes med Islam, viser analysen at samme tendenser gjør seg gjeldende i episoden om Jehovas Vitner. I beretningen som det jeg har diskutert som umodaliserte påstander, gjør Andreas krav på hvordan trosforestillingerne til Jehovas Vitner er. De er «bokstavelige» i negativ forstand da de også blir omtalt som «absurde». Sammenligningen han videre gjør er interessant å se på. Han presiserer at dette er likt muslimenes forhold til Koranen. Dette sammenfaller ganske direkte med Hauan og Anker (2021) som snakker om representasjon av religion i klasserommet. Islam

blir beskrevet som ofte sammenstilt med fordommer og stereotypier i media, og dermed også undervisning (Hauan & Anker, 2021, s.88) Gjennom funnene ser vi derfor at henvisning til Islam er gjentakende, og i begge tilfellene er de satt i negative sammenhenger. Forståelsen av Islam blir dermed formet på flere måter. Islam settes i en relasjon til den flytende signifikanten «sekt». Dette vil ha noe å si for forståelsen av sektbegrepet, men også for verdensreligionen. På en annen side blir også fordommer og stereotypier løftet frem som å krav på å være sannhet. Dette ekskluderer tanken om å vise religion fra mangfoldighetsperspektiv.

Som nevnt blir synet på homofili fremstilt i episodene om Jehovas Vitner og Brunstad Christian Church, og i begge fremstillinger blir de satt sammen med sterke påstander. I Jehovas Vitner gjøres det krav om at forbudet er en selvfølge. Gjennom modaliserte påstander initieres det at det kan være homofile i trossamfunnet, men som det igjen gjøres krav om at ikke praktiserer det. Dette gir en forståelse av hva som er tilfellene innenfor gruppen, og åpner ikke for andre utfall. Funnene viser en litt annerledes fremstilling av BCC sitt syn på homofili. Som beskrevet blir BCCs egne ord brukt som referanse, men de blir knyttet opp til sterke påstander som farger fremstillingen. Det blir gjort krav om at måten BCC ytrer sitt syn på teamet er eufemisme, og at de skjønner synet. Dette grunnis ved å dra paralleller til Jehovas Vitner. Med Andreas' troverdige stemme i møte med fremstilling av Jehovas Vitne, oppfattes dette som mer plausibelt. Påstanden om at trossamfunnene sier de «ikke hater, vi bare liker det ikke så godt det de gjør med hverandre», gjør krav på at dette er sannheten for trosmedlemmer. Bruken av ordet hater initierer en underliggende tanke om at det nettopp er det de gjør. Hele seansen hvor trossamfunnet får komme til ordet, for så å evaluere dette negativt, umyndiggjør stemmen trossamfunnet har. Dette kan være med å påvirke den helhetlige tilnærmingen lytterne har av innholdet som blir presentert som direkte kildehenvisning til trossamfunnet. Det gjennomgående temaet med negativ evaluering av trosforestillinger knyttet til homofili antyder at dette er et kontroversielt og følsomt tema som vekker sterke meninger og følelser hos både programlederne og lytterne.

Som jeg har tidligere vist til, sammenfaller det Sektpodden velger å trekke frem med det Lied og Toft (2018) referer til som irrasjonelle og eksotiske aspekter som vekker følelser. Eksotisering og irrasjonelle temaer ser vi også i forbindelse med fremstilling av trosforestillinger i mormonerkirken (Lied & Toft, 2018, s.257). Eksempelvis viser funnene til fremstillingen av dåp av døde som praksis i trossamfunnet. Ved å trekke frem dette skapes en

forståelse av dette som en sentral praksis. Samtidig svarer det til en eksotisering av gruppen, og bidrar til å skape en forståelse av gruppen som annerledes. I responsen til dette blir det lagt frem en umodalisert påstand som gjør krav på at dette er rart. Det irrasjonelle og eksotiske blir bekreftet og konstatert, noe som tydeliggjør at visse praksiser og trosmessige overbevisninger blir fremstilt som avvikende eller utenfor det som oppfattes som normen. Mormonerkirken blir også satt i relasjon til slaveri-positivitet. Her trekker jeg inn konflikt og kontroverser som Toft (2021b) viser ofte er sentralt i medias religionsfremstilling. Den sterke umodaliserte påstanden som fordrer at mormonerkirkens liv og lære er grunnet på ren rasisme taler inn mot teorien. Dette står frem som en fremstilling av direkte kontroverser mot mormonerne. Språkbruken gjør at vi oppfatter trosforestillinger knyttet til mormonerkirken som irrasjonelle, eksotiske og kontroversielle.

6.5 Negativ evaluering

Samlet sett avslører analysen et gjennomgående mønster av kritisk tilnærming og distanse til de omtalte religiøse gruppene i Sektpodden, deres bruk av modalitet bidrar til å forme lytternes oppfatning og inntrykk av disse gruppene. Jehovas Vitner blir omtalt med anklage om å basere læren på kvinnehat og beskrevet som ekstremt konservativt, i det jeg tolker for å være negativ forstand. Mormonerne blir beskrevet som stiftet på svindel, blir satt i forbindelse med grupper som omtales som groteske. Programlederne ytrer at de er delvis gærne og kirken er tuftet på merkelige greier. BCC blir omtalt som en mystisk religion og ansett som eksportvare. Beskrivelsene og sammenligningen bygger på den personlige tilnærmingen til trossamfunnene. Dermed initieres en negativ kritisk innstilling som er gjengående i alle episodene. Analysen, funnene og drøftingen frem til nå viser at innholdet og trossamfunnet blir satt i en mer eller mindre negativ sammenheng. Dette viser at negativ evaluering er noe som går igjen i samtlige deler. Jeg vil likevel trekke frem og drøfte elementer som analysen viser at konkret peker mot negativ evaluering.

Som funnene viser har jeg hentet utdrag fra åpningsreplikkene i både episoden om Mormonerkirken og BCC. Umodaliserte påstander hvor trossamfunnene blir koblet til svindel, massiv kritikk, homofobi, økonomisk kynisme og sosial kontroll, er innledende beskrivelser, og det etableres en tidlig kritisk tone og innstilling. En interessant faktor i innledning til BCC er også beskrivelsen av trossamfunnet som eksportvare, og denne intertekstualiteten blir brukt av begge programledere. Jeg har allerede sett litt på hvilke assosiasjoner dette gir, men det er

også relevant å se mer på hva dette gjør med vår forståelse. Ved å beskrive BCC som en eksportvare, blir troen og trossamfunnet sammenlignet med kommersielle produkter som produseres for salg og distribusjon. Denne metaforen reduserer troen og kan gi inntrykk av at trossamfunnet ikke handler om dyp, personlig overbevisning, men snarere noe som spres og selges for egen vinning. Dette står også relasjon til fremstilling av ledere som strategiske og beskrivelsen av økonomisk kynisme. Beskrivelsen har også et snev av humor, som brukes for å kritisere og avvæpne trossamfunnet. Det bidrar til en eksotisering som peker på at de ikke er en del av det "vanlige" samfunnet. Dette gjør det lettere å oppfatte dem som "de andre" og skaper en avstand som kan forsterke fordommer. Fordommer står også frem som et sentralt punkt å drøfte fra funnene, og i fremstillingen av Jehovas Vitner blir det formulert «ta alle fordommer du har mot sekter og putte inn i en bok». Først og fremst initierer den programleders egen fordomsliste samtidig som den gjør krav på at alle har fordommer mot sekter. Dette tolkes derfor som det Skrede (2017) kaller eksistensiell antagelse (s.56). De eksistensielle antagelsene baserer seg på hvordan programlederne regner med ting er. Setningen antyder at alle negative stereotypier og fordommer som folk allerede har om sekter, er til stede hos Jehovas Vitner. Dette kan forsterke allerede eksisterende fordommer ved å gjøre dem tilsynelatende mer reelle og skape et negativt bilde av Jehovas Vitner.

Distansering fra sekter eller religion er et gjengående element. Funnene viser i forbindelse med negativ evaluering av Jehovas vitner at menneskerettighetsbrudd kobles sammen med trossamfunnet. Ved å skape en tydelig distanse mellom majoritetssamfunnet og sekter eller religion, kan podkasten forsterke stigmaet mot trossamfunn som ikke følger hovedstrømmen. Sekter og religioner står i kontrast til "vanlig" tro og livsstil. Distanseringen kan skape en sensasjonalistisk fremstilling, der sekter og religioner fremstilles som underholdende kuriositeter eller sensasjoner, jamfør eksotisering som Lied og Toft (2018) peker på. I tråd med henvisningen til menneskerettighetsbrudd er det også et interessant aspekt hvordan religion generelt blir likestilt. Uttalelsen gir som nevnt assosiasjoner til straffbare handlinger. Dette gir en indikasjon på distansering fra konseptet religion, hvor det som skjer i religiøse sammenhenger holdes for avvikende i forhold til «normalen». Det støttes også av sitatet hvor Caroline i BCCs negative evaluering påstår at noe ikke hører hjemme i noen menighet. Dette er satt i en konkret sammenheng, men det jeg vil påpeke her er programledernes krav om å kunne vurdere hva som hører hjemme og ikke hører hjemme i en menighet. Det som også vises her, er at menighet omfatter mer enn bare sekter. Dette peker utover mot religion generelt, og

forstås derfor som et krav om å kunne vurdere rett og galt i en hvilken som helst religion. Podkasten etablerer seg som en autoritet, og kan ut fra denne posisjonen komme med det som forstås som sannheter.

6.6 Sektpodden i klassrommet

Etter en systematisk gjennomgang hvor jeg har drøftet de ulike elementene opp mot metoden og teori, skal jeg videre drøfte bruken av sektpoddens episoder i undervisningen. Jeg har allerede vist til deler av teorien som rettes mot dette, men vil likevel gå enda tydeligere til verks her, blant annet ved å trekke linjer til læreplanen.

Som Toft (2021b) påpeker er det mange aspekter å ta hensyn til i religionsundervisning som går utover mer enn kun undervisningens innhold. Ny teknologi og stadig nye informasjonsplattformer endrer og utvikler undervisningen. En økende tilgjengelighet og populære innholdsprodusenter gir et større behov for å vurdere hvordan de kan påvirke læringsprosessen (Toft, 2021b). Som læremiddel svarer Sektpodden til det Lied og Toft (2018) peker på i sammenheng med innholdsprodusenter av religion. Kontroversielle elementer trekkes frem og gir en forståelse av at dette er sentrale deler ved de religiøse grupperingene. Kritik og eksotisering appellerer til følelser og gir i flere tilfeller en underliggende føring for hva som er normal tilnærming. Dette viser analysen, funnene og drøftingen at er elementer Sektpodden representerer. Det kommer også frem en forståelse av trossamfunnet som fjernt fra den norske «normalen». Sektpodden tolker jeg som tilsvarende det artikkelen peker på som medieproduksjoner laget som underholdningsmedia og blir introdusert i klasserommet som undervisningsmateriale (Lied & Toft, 2018, s.257).

Ved uheldig behandling blir ikke eksotisering og kritikk diskutert, peker Toft (2021b) på. Jeg ser derfor at Sektpodden som media kan være med å forme samfunnsendringene, som medialiseringsteorien beskriver. Dette står i relasjon til Kimanen og Poulter (2018) beskrivelse av språket som sentralt verktøy for ekskludering og inkludering, direkte og indirekte. Gjennom det analysen har fremhevet som modaliteter og distansering fra religion tolker jeg at Sektpodden tenderer mot det som artikkelen vurderer som «tilhørighetsspråk». Denne diskursen engasjerer og vekker følelser av tilhørighet, og som funnene viser det flere ganger, en distansering fra religion. Tilhørighetsspråket som viser seg gjeldene i Sektpodden tolker jeg derfor som en mer sekulær eller ikke-religiøs tilnærming. Som artikkelen viser krever religionsundervisningen at

læreren integrerer flere perspektiver. Ved bevisstgjøring av diskursen som står frem i Sektpodden og i arbeidet med å se flere perspektiver, vil Sektpodden kunne være med på å utvide elevenes kritiske tenkning og refleksjonsevner (Kimanen & Poulter, 2018, s.154).

Hauan og Anker (2021) som diskuterer representasjon i klasserommet, fremmer viktigheten av å ta hensyn til utfordringene med fordommer. De peker på hvordan mediedekning av religion ofte forsterker stereotypier, særlig når det gjelder å dele religion inn i god og dårlig religion. Siden Sektpodden legger vekt på å beskrive sekter som bisarre og avvikende, risikerer den å forsterke fordommer og polarisering. De setter også søkelys på læreres utfordring med å håndtere elevenes kritikk av religion som er basert på fordommer, spesielt rettet mot islam. Her har vi sett at Sektpodden også gjør seg gjeldende i en underbygning av fordommer mot Islam. Den gjentakende refereringen har jeg vist at settes i sammenhenger med det som vurderes som negative fremstillinger, og derfor også blir en negativ fremstilling av verdensreligionen. Sektpodden kan dermed bidra til å fremme en mer sekularisert kritikk. Dette kan videre forsterke utfordringen med å skape et klasserommiljø hvor religiøs tro behandles med respekt og nysgjerrighet. Hauan og Anker (2021) argumenterer for en mer balansert og nøytral tilnærming i religionsundervisningen, og fremmet viktigheten av å gi elevene en bredere forståelse av religiøse grupper for å motvirke stereotype holdninger (Hauan & Anker, 2021, s. 88). I lys av dette og gjennom min analyse vil Sektpodden kunne kritiseres for å fremme en for tydelig bedrageri/manipulasjonsdiskurs, som ikke balanserer fremstillingen. Dermed vil behovet for å inkludere flere perspektiver og gi en mer kompleks representasjon av trossamfunn gjøre seg gjeldende i klasserommet.

Kommende religionslærere blir som nevnt oppfordret til å unngå undervisningsinnhold som presenterer det eksotiske eller fremmede (Toft, 2021b, s.35). Sektpodden er et underholdende media som kan vekke interesse hos flere og introdusere nye måter å undervise på. Det overveiende fokuset på kritikk, egne meninger og fremheving av stereotypier vi har sett i analysen av podkastens innhold, vil spille inn på hvordan lytterne tilegner seg informasjonen. Dette uttrykker Audun Toft (2021a) i kapittelet *Fakta-resistente fordommer*, hvor han oppsummerer med å peke på at fordommer og meninger fungerer som en underbygning av fordommer, i stede for motarbeiding av dem. Henvisningen til fordommer tematiserer og gir direkte assosiasjoner som forsterker allerede etablerte holdninger (Toft, 2021a, s. 170). Religionsundervisning som en institusjonell praksis, opererer med egne logikker som går utover

bare spørsmål om undervisningens innhold. Aspekter som juridiske retningslinjer, læreplaner, valg av stoff og undervisningsmetoder må sees i sammenheng med faktorer som tidsrammer, klasse miljø, fysiske klasseromsforhold, kjedsomhet og individuelle elevbehov. I opplæringen av kommende religionslærere understrekes det at man bør unngå å fokusere på det som virker eksotisk eller fremmed, samt underholdende stereotyper, til tross for at dette er en effektiv måte å vekke interesse på.

6.7 Validitet og reliabilitet

Basert på min metode, som er inspirert av Joar Skredes (2017) kritiske diskursanalyse, finner jeg det nå relevant å betrakte oppgaven i lys av hans syn på validitet og reliabilitet. Han understreker at det kan være aspekter som kan påvirke troverdigheten og etterprøvbareheten i ulike studier. Ved å vurdere validitet kartlegger en om forskningen faktisk måler eller dokumenterer det den hevder å gjøre, og om flere typer datamateriale kan støttet opp under studien (s.158). Reliabilitet omhandler forskningens etterprøvbarehet, altså om lignende resultater kan oppnås ved gjentakelse av studien. Det understrekes at reliabilitetskontroll av kvalitative kritiske diskursanalyser er vanskelig, men at ved å vise til lengre sitater fra analysemateriale kan dette øke reliabiliteten. En fare med kortere sitater som gjerne står frem alene er at det kan gi en skjev fremstilling, og dermed sløyfer det som ikke passer like godt inn i analysen (Skrede, 2017, s. 159). I min oppgave har jeg søkt å vise til lengre sitater eller har satt sammen flere sitater for å øke reliabiliteten. Episodenes lengde og mengden analysemateriale dette gir, vil jeg trekke frem som en mulig svakhet i oppgaven. Det utgjør en vesentlig større enn det utvalget som blir presentert og kan derfor framstå som en form for skjev fremstilling. Utvalget som er gjort vurderer jeg for å være representativt, noe som peker på validiteten i oppgaven. Valget av tre episoder som alle er publisert i forskjellige år og som strekker seg fra episode nummer to til episode hundre, ser jeg også for å øke validiteten. Episodene presenterer ulike trossamfunn og er ulikt bygd opp, men viser tegn til samme elementer. Med elementene mener jeg «fremstilling av trosforestillinger og ledere/medlemmer», «negativ evaluering» og ikke minst «bedrageri/manipulasjons-diskursen». At delene viser seg gjeldene i de utvalgte episodene også med tanke på spranget de representerer i podkast-serien, vurderer jeg de derfor som en mer representative og min analyse som mer valid.

7 Konklusjon

Opplæringsloven og læreplanen har vi sett legger klare linjer for undervisning, både med tanke på presentering av religiøse grupper, respekt for mangfold og kritisk tenkning. Med utgangspunkt i hva disse instansene sier og i lys arbeidet med teori og analyse, vil jeg se på positive og negative sider ved bruken av podkasten inn mot undervisning. Dette svarer til siste del av problemstillingen min: «... og har episodene potensialet som undervisningsverktøy?»

Opplæringsloven gjør krav på at undervisning om religion skal være objektiv, kritisk og pluralistisk. Podkasten kan brukes til å utfordre og stimulere elevers kritiske refleksjon over ulike religiøse praksiser og sekter. Den kan bidra til å utvikle elevenes ferdigheter i kritisk tenkning og evne til å forstå og respektere forskjellige religiøse perspektiver. En utfordring er at innholdet i Sektpodden har en tendens til å eksotisere og fremstille trossamfunn i negative sammenhenger, noe som kan skape en ensidig skildring. Hvis ikke innholdet blir ledsaget av en pedagogisk tilnærming som gir rom for nyanserte diskusjoner, risikerer podkasten å forsterke stereotypier og fordommer, noe som står i strid med opplæringsloven og målet om respektbygging. I læreplanens mål om tverrfaglig undervisning kan vi se at Sektpodden berører temaer som religion, etikk og samfunnsfag, og kan knyttes til det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap. Som nevnt avhenger dette av lærerens bruk av podkasten, om den kan brukes inn mot respektbygging og kunnskap om mangfold. Podkasten alene ser vi fremstiller trossamfunn på en måte som skaper en distanse mellom de religiøse gruppene og det øvrige samfunnet. Dette kan skape barrierer i forståelsen av demokrati og mangfold, og redusere elevenes evne til å ta andres perspektiver. Som siste faktor i sammenheng med opplæringsloven og læreplanen ser vi til varierte metoder og digitale ferdigheter. Bruken av Sektpodden i undervisningen fremmer bruk av digitale verktøy og svarer til varierte metoder. Ved rett kritisk tilnærming og med tydelig pedagogisk plan for bruk, kan den styrke elevenes læring i å reflektere kritisk. Vi snakker ikke bare om kritisk tenkning i forhold til innholdet, men også i forhold valg av kilder man henter innhold fra. Ved bruk av podkasten og med lærerstøtte kan elever lære seg å analysere lydinnhold, samt å formulere egne og andres meninger i møte med den. Podkasten må som nevnt brukes sammen med flere andre ressurser for å sikre en grundigere og mer balansert forståelse av sekter og religion.

Jeg anser derfor Sektpodden som et tiltalende undervisningsverktøy som både har positive og negative aspekter i henhold til opplæringsloven og den relevante læreplanen. Som jeg tidligere

har nevnt, er lærerens didaktiske vurderinger avgjørende for hvordan Sektpodden kan integreres i undervisningen. Sektpodden representerer ett av mange underholdningsmedier som behandler temaer om religion og samfunn. Vi utsettes for, og vår forståelse blir formet ut fra disse mediene både i skolesammenheng og i fritiden. Det kan derfor argumenteres for at rett pedagogisk behandlingen av slike medier i klasserommet, kan være positivt for fremtidens kritisk tenkende samfunnsborgere. Videre håper jeg at min avhandling bidrar til å vise hvordan kritisk diskursanalyse kan anvendes som en effektiv metode for å vurdere både nye og etablerte undervisningsverktøy.

7.1 Videre forskning

Podkaster og underholdningsmedier blir stadig mer fremtredende i klasserommene. I denne oppgaven har jeg forsøkt å understreke viktigheten av kritisk vurdering av slike potensielle undervisningsverktøy. Jeg har demonstrert hvordan kritisk diskursanalyse kan brukes til å gjennomføre en slik vurdering. Med kjennskapen til denne metodebruken ville det være interessant å studere mer visuelle medier også, for eksempel Netflix og NRK, som har flere dokumentarer eller dokumentarserier om sekter og eller trossamfunn og kan tenkes at kan brukes inn mot undervisning. Jeg har erfart at ved å analysere innhold fra produsenter, inspirert av kritisk diskursanalyse, har jeg tilegnet meg ny kunnskap om kritisk tenkning og tilnærming til det jeg hører og leser. Med dette utgangspunktet og med læreplanens mål om økt kritisk tenkning ser jeg også potensialet for nye studier av elever og læringsprosesser. Gjennom metodebruken som analyserer modalitet, antagelser og intertekstualitet, har jeg med nye perspektiver kunnet tolke frem hvordan språket former hva vi oppfatter av informasjonen som blir delt. Det hadde vært interessant å se på hvordan elever øke sin kritiske tenking gjennom kunnskap og bruk inspirert av disse metodeverktøyene.

8 Litteratur

Dawson, L. L. (2006). *Comprehending cults: The sociology of new religious movements* (2. utg.). Oxford University Press.

Efskin, A. P. & Glomnes, C. (Programledere). (2019, 2. desember). #2 Jehovas Vitner og The Bullett Babas [Audiopodkast-episode]. I *Sektpodden*. Podme. <https://podme.com/no/sektpodden-2/583835>

Efskin, A. P. & Glomnes, C. (Programledere). (2021, 23. desember). #57 The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints. [Audiopodkast-episode]. I *Sektpodden*. Podme. <https://podme.com/no/sektpodden-2/624420>

Efskin, A. P. & Glomnes, C. (Programledere). (2023, 8. juni). Brunstad Christian Church. [Audiopodkast-episode]. I *Sektpodden*. Podme. <https://podme.com/no/sektpodden-2/1268419>

Furseth, I. & Repstad, P. (2023). *Innføring i religionssosiologi* (2. utgave.). Universitetsforlaget.

Gilje, Ø. (2021). På nye veier: Læremidler og digitale verktøy fra kunnskapsløftet til fagfornyelsen. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 105(2), 227–241. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2987-2021-02-10>

Hauan, L. S. & Anker, T. (2021). Hvordan fremstilles religion i skolen? I M. S von der Lippe (Red.), *Fordommer i skolen*. Universitetsforlaget.

Heiberger, S. F. (2015). Networks and Religion: Ties that Bind, Loose, Build Up, and Tear Down. *Journal of social structure*, 16(1), 1–34. <https://doi.org/10.21307/joss-2019-020>

Holth, G. (2006). *Horisonter: KRL for ungdomstrinnet: Grunnbok* (Bokmål). Gyldendal undervisning.

Holth, G. (2007). *Horisonter: KRL for ungdomstrinnet: Grunnbok* (Bokmål). Gyldendal undervisning.

Holth, G. (2008). *Horisonter: KRL for ungdomstrinnet: Grunnbok* (Bokmål). Gyldendal undervisning.

- Hove, O. (2017). *Store spørsmål 10: Kristendom, religion, livssyn og etikk* (Bokmål). Aschehoug.
- Jørgensen, M. W. & Phillips, L. (2019). *Diskursanalyse som teori og metode* (1. utg.). Roskilde Universitetsforlaget. Samfundslitteratur.
- Kimanen, A. & Poulter, S. (2018). Teacher discourse constructing different social positions of pupils in Finnish separative and integrative religious education. *Journal of Beliefs & Values*, 39(2), 144–156. <https://doi.org/10.1080/13617672.2018.1450805>
- Lied, L. I., Toft, A. (2018). «Let me entertain you»: Media dynamics in public schools I K. Lundby (Red.), *Contesting Religion* (s. 243–258). De Gruyter.
- Nordhelle, G. (2009). *Manipulasjon: Forståelse og håndtering* (1. utg.). Gyldendal akademisk.
- Opplæringsloven. (1998). *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa* (LOV-1998-07-17-61). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1998-07-17-61/§2-4>
- Podme. (u.å) *Sektpodden*. Hentet 30. april 2024 fra <https://podme.com/no/sektpodden-2>
- Ringnes, H. K. & Ulland, D. (2014). Individet i religiøse sekter: Faglige synspunkter på rekruttering, medlemskap og brudd (s. 257–271). Gyldendal Akademisk.
- Robbins, T. & Zablocki, B. D. (2001). *Misunderstanding cults: Searching for objectivity in a controversial field* (1. utg.). Toronto: University of Toronto Press. <https://doi.org/10.3138/9781442677302>
- Saers, C., Dæhli, K., (2019, 17. juni). *Kristendommen – opprinnelse og utbredelse*. NDLA. Kommuneforlaget. <https://ndla.no/article/18584>
- Skoglund, A. (2008). *Religiøse grupper og bruddprosesser: Kunnskapsstatus, erfaringer og hjelpebehov*. nr 3/2008. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress A/S.
- Skrede, J. (2017). *Kritisk diskursanalyse*. Cappelen Damm akademisk.
- Skyum-Nielsen, P. (1995). *Text and quality*. Scandinavian University Press. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2009060304002

Toft, A. (2021a). Fakta-resistente fordommer: Stereotyper og arbeid mot fordommer i skolens religionsundervisning. I M. S. von der Lippe (Red.), *Fordommer i skolen. Gruppekonstruksjoner, utenforskap og inkludering*. Universitetsforlaget.

Toft, A. (2021b). Først engasjement, så innhold: Bruk av serien På tro og Are i religionsundervisning i videregående skole. *Prismet* (Oslo), 72(1), 23–37. <https://doi.org/10.5617/pri.8728>

Utdanningsdirektoratet. (2019a). *Læreplan i kristendom, religion, livssyn og etikk (RLE01-03)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/rle01-03>

Utdanningsdirektoratet. (2019b). *Læreplan i samfunnsfag (SAF01-04)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/saf01-04>

Von der Lippe, M. (2021). *Fordommer i skolen: Gruppekonstruksjoner, utenforskap og inkludering*. Scandinavian University Press Universitetsforlaget.

Winje, G. (2022a, 3. mai). Nyreligiøsitet – nye kristendomsforståelser. NDLA. <https://ndla.no/article/18645>

Winje, G. (2022b, 3. mai). Hva er nyreligiøsitet?. NDLA. <https://ndla.no/article/19198>

Wood, L. A. & Kroger, R. O. (2000). *Doing Discourse Analysis: Methods for Studying Action in Talk and Text* (Bd. 6). Sage Publications, Inc.

Østnor, A., Skottene, H., Opsal, J., Myhre, B. & Heiene, G. (2014). *Tro og tanke: Religion og etikk for den videregående skolen* (2. utg., Bokmål). Aschehoug.